

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους (02. Dhammapada-
aṭṭhakathā)

5. Το κεφάλαιο για τον ανόητο (5. Bālavaggo)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους

5. Bālavaggo

1. Aññatarapurisavatthu

60. Dīghā jāgarato rattīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pasenadikosalañceva aññatarañca purisaṃ ārabba kathesi.

Rājā kira pasenadi kosalo ekasmiṃ chaṇadivase alaṅkatapaṭiyattaṃ sabbasettaṃ ekaṃ puṇḍarīkaṃ nāma hatthiṃ abhiruyha mahantena rājānubhāvena nagaraṃ padakkhiṇaṃ karoti. Ussāraṇāya vattamānāya leḍḍudaṇḍādīhi pothiyamāno mahājano palāyanto gīvaṃ parivaṭṭetvāpi oloketiyeva. Rājūnaṃ kira sudinnadānassettaṃ phalaṃ. Aññatarassāpi duggatapurisassa bhariyā sattabhūmikassa pāsādassa uparitale tthitā ekaṃ vātapānakavāṭaṃ vivaritvā rājānaṃ oloketvāva apagacchi. Rañño puṇṇacando valāhakantaraṃ pavitṭho viya upaṭṭhāsi. So tassā paṭibaddhacitto hatthikkhandhato patanākārappatto viya hutvā khippaṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā antepuraṃ pavisitvā ekaṃ vissāsakaṃ amaccaṃ āha - “asukaṭṭhāne te mayā olokitapāsādo diṭṭho”ti? “Āma, devā”ti. “Tatthekaṃ itthiṃ addasā”ti? “Addasaṃ, devā”ti. “Gaccha, tassā sasāmikaasāmikabhāvaṃ jānāhī”ti. So gantvā tassā sasāmikabhāvaṃ ñatvā āgantvā rañño “sasāmikā”ti ārocesi. Atha rañña “tena hi tassā sāmikaṃ pakkosāhī”ti vutte so gantvā, “ehi, bho, rājā taṃ pakkosati”ti āha. So “bhariyaṃ me nissāya bhayena uppanna bhavitabba”nti cintetvā rañño āṇaṃ paṭibāhitaṃ asakkonto gantvā rājānaṃ vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ rājā “maṃ ito paṭṭhāya upaṭṭhāhī”ti āha. “Alaṃ, deva, ahaṃ attano kammaṃ katvā tumhākaṃ suṅkaṃ dadāmi, ghareyeva me jīvika hotū”ti. “Tava suṅkena mayhaṃ attho natthi, ajjato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhāhī”ti tassa phalakañca āvudhañca dāpesi. Evaṃ kirassa ahosi - “kañcidevassa dosaṃ āropetvā ghātetvā bhariyaṃ gaṇhissāmī”ti. Atha naṃ so maraṇabhayaabhīto appamatto hutvā upaṭṭhāsi.

Rājā tassa dosaṃ apassanto kāmapariḷāhe vaḍḍhante “ekamassa dosaṃ āropetvā rājānaṃ karissāmī”ti pakkosāpetvā evamāha - “ambho ito yojanamattake nadiyā asukaṭṭhānaṃ nāma gantvā sāyaṃ mama nhānavelāya kumuduppālāni ceva aruṇavatīmattikañca āhara. Sace tasmīṃ khaṇe nāgacchasi, āṇaṃ te karissāmī”ti. Sevako kira catūhipi dāsehi patikiṭṭhataro. Dhanakkītādayo hi dāsā “sīsaṃ me rujjati, piṭṭhi me rujjati”ti vatvā acchitūṃ labhantiyeva. Sevakassettaṃ natthi, āṇattakammaṃ kātumeva vaṭṭati. Tasmā so “avassaṃ mayā gantabbaṃ, kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikā nāma nāgabhavane uppajjati, ahaṃ kuhiṃ labhissāmī”ti cinto maraṇabhayaabhīto vegena gehaṃ gantvā, “bhadde, niṭṭhitaṃ me bhatta”nti āha. “Uddhanamatthake, sāmī”ti. So yāva bhattaṃ otarati, tāva sandhāretuṃ asakkonto uḷuṅkena kañjikaṃ harāpetvā yathāladdhena byañjanaṃ saddhiṃ allameva bhattaṃ pacchiyaṃ opīletvā ādāya yojanikaṃ maggaṃ pakkhando, tassa gacchantasseva bhattaṃ pakkaṃ ahosi. So anucchiṭṭhaṃ katvāva thokaṃ bhattaṃ apanetvā bhuñjanto ekaṃ addhikaṃ disvā mayā apanetvā tṭhapitaṃ thokaṃ anucchiṭṭhaṃ bhattameva atthi gahetvā bhuñja sāmīti. So gaṇhitvā bhuñji.

Itaropi bhuñjitvā ekaṃ bhattamuṭṭhiṃ udake khipitvā mukhaṃ vikkhāletvā mahantena saddena “imasmiṃ nadīpadese adhivatthā nāgā supaṇṇā devatā ca vacanaṃ me suṇantu, rājā mayhaṃ āṇaṃ kātukāmo ‘kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ āharā’ti maṃ āṇāpesi, addhikamanussassa ca me bhattaṃ dinnaṃ, taṃ sahaṇṇisaṃsaṃ, udake macchānaṃ dinnaṃ, taṃ satāṇisaṃsaṃ. Ettakaṃ puññaphalaṃ tumhākaṃ pattiṃ katvā dammi, mayhaṃ kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ āharathā’ti tikkhattuṃ anussāvesi. Tattha adhivattho nāgarājā taṃ saddaṃ sutvā mahallakavesena tassa santikaṃ gantvā “kiṃ vadesī’ti āha. So punapi tatheva vatvā “mayhaṃ taṃ pattiṃ dehī’ti vutte, “demi’ti āha. Punapi “dehī’ti vutte, “demi, sāmī’ti āha. Evaṃ so dve tayo vāre pattiṃ āharāpetvā kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ adāsi.

Rājā pana cintesi - “manussā nāma bahumāyā, sace so kenaci upāyena labheyya, kiccaṃ me na nipphajjeyyā’ti. So kālasseva dvāraṃ pidahāpetvā muddikaṃ attano santikaṃ āharāpesi. Itaropi puriso rañño nhānavelāyamevāgantvā dvāraṃ alabhanto dvārapālaṃ pakkosetvā “dvāraṃ vivarā’ti āha. “Na sakkā vivarituṃ, rājā kālasseva muddikaṃ datvā rājagehaṃ āharāpesī’ti. So “rājadūto ahaṃ, dvāraṃ vivarā’ti vatvāpi “dvāraṃ alabhanto natthi me idāni jīvitaṃ. Kiṃ nu kho karissāmī’ti cintetvā dvārassa upariummāre mattikāpiṇḍaṃ khipitvā tassūpari pupphāni laggetvā mahāsaddaṃ karonto, “ambho, nagaravāsino rañño mayā āṇattiyā gatabhāvaṃ jānātha, rājā maṃ akāraṇena vināsetukāmo’ti tikkhattuṃ viravitvā “kattha nu kho gacchissāmī’ti cintetvā “bhikkhū nāma muduhadayā, vihāraṃ gantvā nipajjissāmī’ti sannitṭhānamakāsi. Ime hi nāma sattā sukhitaḥkāle bhikkhūnaṃ atthibhāvampi ajānitvā dukkhābhībhūtakāle vihāraṃ gantukāmā honti, tasmā sopi “me aññaṃ tāṇaṃ natthī’ti vihāraṃ gantvā ekasmiṃ phāsukaṭṭhāne nipajji. Atha raññopi taṃ rattim niddaṃ alabhantassa taṃ itthiṃ anussarantassa kāmapariḷāho uppajji. So cintesi - “vibhātakkaṇe yeva taṃ purisaṃ ghātāpetvā taṃ itthiṃ ānessāmī’ti.

Tasmiṃ khaṇe yeva saṭṭhiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattā cattāro purisā pakkuthitāya ukkhalīyā taṇḍulā viya samparivattakaṃ paccamānā tiṃsāya vassasahashehi heṭṭhimatalaṃ patvā aparehi tiṃsāya vassasahashehi puna mukhavatṭiyaṃ pāpuṇṇimsu. Te sīsaṃ ukkhipitvā aññaṃaññaṃ oloketvā ekekaṃ gāthaṃ vattukāmā vattuṃ asakkontā ekekaṃ akkharaṃ vatvā parivattitvā lohakumbhimeva pavitṭhā. Rājā niddaṃ alabhanto majjhimayāmasamanantare taṃ saddaṃ sutvā bhīto utrastamānaso “kiṃ nu kho mayhaṃ jīvitarāyo bhavissati, udāhu me aggamahe siyā, udāhu me rajjaṃ vinassissati’ti cinto sakalarattim akkhīni nimīletuṃ nāsakkihi. So aruṇuggamanavelāya eva purohitaṃ pakkosāpetvā, “ācariya, mayā majjhimayāmasamanantare mahantā bheravasaddā sutā, ‘rajassa vā aggamahe siyā vā mayhaṃ vā kassa antarāyo bhavissati’ti na jānāmi, tena me tvaṃ pakkosāpito’ti āha. Mahārāja, kiṃ te saddā sutāti? “Ācariya, du-iti sa-iti na-iti so-itīti ime sadde assosiṃ, imesaṃ nipphattiṃ upadhārehī’ti. Brāhmaṇassa mahāandhakāraṃ pavitṭhassa viya na kiñci paññāyati, “na jānāmī’ti vutte “pana lābhasakkāro me parihāyissati’ti bhāyitvā “bhāriyaṃ, mahārājā’ti āha. “Kiṃ, ācariyā’ti? “Jīvitarāyo te paññāyati’ti. So dviguṇaṃ bhīto, “ācariya, atthi kiñci pana paṭighātakāraṇa’nti āha. “Atthi, mahārāja, mā bhāyi, ahaṃ tayo vede jānāmī’ti. “Kiṃ pana laddhuṃ vaṭṭati’ti? “Sabbasatayaññaṃ yajitvā jīvitaṃ labhissasi, devā’ti. “Kiṃ laddhuṃ vaṭṭati’ti? Hatthisataṃ assasataṃ usabhasataṃ dhenusataṃ ajasataṃ urabbhasataṃ kukkuṭasataṃ sūkarasataṃ dāraḥasataṃ dārikāsataṃ evaṃ ekekaṃ pāṇajātiṃ sataṃ sataṃ katvā gaṇhāpento “sace

migajāttimeva gaṇhāpessāmi, ‘attano khādanīyameva gaṇhāpetī’ti vakkhantī’ti
hatthiassamanussepi gaṇhāpeti. Rājā “mama jīvitameva mayhaṃ lābho”ti cintetvā
“sabbapāṇe sīghaṃ gaṇhathā”ti āha. Āṇattamanussā adhikatarāṃ gaṇhiṃsu.
Vuttampi cetāṃ kosalasāmyutte -

“Tena kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa mahāyañño paccupaṭṭhito
hoti, pañca ca usabhasatāni pañca ca vacchatarasatāni pañca ca vacchatarisatāni
pañca ca ajasatāni pañca ca urabbhasatāni thūṇūpanītāni honti yaññatthāya. Yepissa
te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā
assumukhā rudamānā parikammāni karontī’ti.

Mahājano attano attano puttadhītuñātīnaṃ atthāya paridevamāno
mahāsaddamakāsi, mahāpathaviṇḍriyanasaddo viya ahosi. Atha mallikā devī taṃ
saddaṃ sutvā rañño santikaṃ gantvā “kiṃ nu kho te, mahārāja, indriyāni
apākatikāni, kilantarūpāni viya paññāyanti”ti pucchi. “Kiṃ tuyhaṃ, mallike, tvaṃ
mama kaṇṇamūlena āsivisampi gacchantāṃ na jānāsī”ti? “Kiṃ panetaṃ, devā”ti?
“Rattibhāge me evarūpo nāma saddo suto, svāhaṃ purohitaṃ pucchitvā jīvitantarāyo
te paññāyati, sabbasatayaññaṃ yajitvā jīvitaṃ labhissasī”ti sutvā “mama jīvitameva
mayhaṃ lābho”ti ime pāṇe gaṇhāpesinti. Mallikā devī, “andhabālosi, mahārāja,
kiñcāpi mahābhakkhosi, anekasūpabyañjanavikatikaṃ doṇapākaṃ bhojanaṃ
bhuñjasi, dvīsu raṭṭhesu rajjaṃ kāresi, paññā pana te mandā”ti āha. “Kasmā evaṃ
vadesi, devī”ti? “Kahaṃ tayā aññassa maraṇena aññassa jīvitalābho diṭṭhapubbo,
andhabālassa brāhmaṇassa kathaṃ gahetvā kasmā mahājanassa upari dukkhaṃ
khipasi, dhuravihāre sadevakassa lokassa aggapuggalo atītādīsu appaṭihataññaṃ
satthā vasati, taṃ pucchitvā tassovādaṃ karohī”ti vutte rājā sallahukehi yānehi
mallikāya saddhiṃ vihāraṃ gantvā maraṇabhayatajjito kiñci vattaṃ asakkonto
satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi.

Atha naṃ satthā “handa kuto nu tvaṃ, mahārāja, āgacchasi divā divassā”ti
paṭhamataraṃ ālapi. So tuṇhīyeva nisīdi. Tato mallikā bhagavato ārocesi - “bhante,
raññā kira majjhimayāmasamanantare saddo suto. Atha naṃ purohitassa ārocesi.
Purohito ‘jīvitantarāyo te bhavissati, tassa paṭighātatthāya sabbasate pāṇe gahetvā
tesaṃ galalohitena yaññe yajite jīvitaṃ labhissasī”ti āha. Rājā pāṇe gaṇhāpesi,
tenāyaṃ mayā idhānīto”ti. “Evaṃ kira, mahārājā”ti? “Evaṃ, bhante”ti. “Kinti te
saddo suto”ti? So attanā sutaniyāmeneva ācikkhi. Tathāgatassa taṃ sutvāva
ekobhāso ahosi. Atha naṃ sattā āha - “mā bhāyi, mahārāja, tava antarāyo natthi,
pāpakammīno satthā attano dukkhaṃ āvīkarontā evamāhaṃsū”ti. “Kiṃ pana,
bhante, tehi kata”nti? Atha kho bhagavā tesaṃ kammaṃ ācikkhituṃ “tena hi,
mahārāja, suṇāhī”ti vatvā atītaṃ āhari -

Atīte vīsativassasahassāyukesu manussesu kassapo bhagavā loke uppajjitvā vīsatiyā
khīṇāsavasahasseehi saddhiṃ cārikaṃ caramāno bārāṇasimagamāsi. Bārāṇasivāsino
dvepi tayopi bahutarāpi ekato hutvā āgantukadānaṃ pavattayiṃsu. Tadā
bārāṇasiyaṃ cattālīsakoṭivibhavā cattāro seṭṭhiputtā sahāyakā ahesuṃ. Te
mantayiṃsu - “amhākaṃ gehe bahudhanaṃ, tena kiṃ karomā”ti? “Evarūpe buddhe
cārikaṃ caramāne dānaṃ dassāma, sīlaṃ rakkhissāma, pūjaṃ karissāmā”ti ekopi
avatvā tesu eko tāva evamāha - “tikhiṇasuraṃ pivantā madhuramaṃsaṃ khādantā
vicarissāma, idaṃ amhākaṃ jīvitaphala”nti. Aparopi evamāha - “devasikaṃ
tivassikagandhasālībhattaṃ nānaggarasehi bhuñjantā vicarissāmā”ti. Aparopi
evamāha - “nānappakāraṃ pūvakhajjakavikatiṃ pacāpetvā khādantā vicarissāmā”ti.

Aparopi evamāha - “sammā mayam aññaṃ kiñci na karissāma, ‘dhanam dassāmā’ti vutte aniccamānā itthi nāma natthi, tasmā dhanena palobhetvā pārādārikakammaṃ karissāmā”ti. “Sādhū, sādhu”ti sabbeva tassa kathāya atthamso.

Te tato paṭṭhāya abhirūpānam itthīnam dhanam pesetvā vīsativassasahassāni pārādārikakammaṃ katvā kalam katvā avīciniraye nibbattā. Te ekaṃ buddhantaram niraye paccitvā tattha kalam katvā pakkāvasesena saṭṭhiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattitvā tiṃsāya vassasahasseehi heṭṭhimatalam patvā punapi tiṃsāya vassasahasseehi lohakumbhimukham patvā ekekaṃ gātham vattukāmā hutvā vattum asakkontā ekekaṃ akkharam vatvā puna parivattitvā, lohakumbhimeva pavittā. “Vadehi, mahārāja, paṭhamam te kiṃ saddo nāma suto”ti? “Du-iti, bhante”ti. Satthā tena aparipuṇṇam katvā vuttam gātham paripuṇṇam katvā dassento evamāha -

“Dujjīvitamajjivimha, ye sante na dadamhase;
Vijjamānesu bhogesu, dīpaṃ nākamha attano”ti.

Atha rañño imissā gāthāya attham pakāsetvā, “kiṃ te, mahārāja, dutiyasaddo tatiyasaddo catutthasaddo suto”ti pucchitvā “evam nāmā”ti vutte avasesam paripūrento -

“Saṭṭhivassasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Niraye paccamānānam, kadā anto bhavissati.

“Natthi anto kuto anto, na anto paṭidissati;
Tadā hi pakataṃ pāpaṃ, mama tuyhañca mārīsā.

“Soham nūna ito gantvā, yoniṃ laddhāna mānusiṃ;
Vadaññū sīlasampanno, kāhāmi kusalam bahu”nti. -

Paṭipāṭiyā imā gāthā vatvā tāsam attham pakāsetvā “iti kho, mahārāja, te cattāro janā ekekaṃ gātham vattukāmāpi vattum asakkontā ekakameva akkharam vatvā puna lohakumbhimeva pavittā”ti āha.

Rañña kira pasenadikosalena tassa saddassa sutakālato paṭṭhāya te heṭṭhā bhassanti eva, ajjāpi ekaṃ vassasahasam nātikkamanti. Rañño tam desanam sutvā mahāsamvego uppajji. So “bhāriyam vatidaṃ pārādārikakammaṃ nāma, ekaṃ kira buddhantaram niraye paccitvā tato cutā saṭṭhiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattitvā tattha saṭṭhivassasahassāni paccitvā evampi nesam dukkhā muccanakālo na paññāyati, ahampi paradāre sineham katvā sabbarattim niddam na labhim, idāni ito paṭṭhāya paradāre mānasam na bandhissāmī”ti cintetvā tathāgataṃ āha - “bhante, ajja me rattiyā dīghabhāvo ñāto”ti. Sopi puriso tattheva nisinno tam katham sutvā “laddho me balavappaccayo”ti satthāram āha - “bhante, rañña tāva ajja rattiyā dīghabhāvo ñāto, aham pana hiyyo sayameva yojanassa dīghabhāvam aññasi”nti. Satthā dvinnampi katham samсандitvā “ekaccassa ratti dīghā hoti, ekaccassa yojanam dīgham hoti, bālassa pana samāsāro dīgho hoti”ti vatvā dhammam desento imam gāthamāha -

60. “Dīghā jāgarato ratti, dīgham santassa yojanam;
Dīgho bālāna samāsāro, saddhammam avijānata”nti.

Tattha dīghāti ratti nāmesā tiyāmamattāva, jāgarantassa pana dīghā hoti, dviguṇatiguṇā viya hutvā khāyati. Tassā dīghabhāvaṃ attānaṃ maṅkuṇasaṅghassa bhattaṃ katvā yāva sūriyuggamanā samparivattakaṃ semāno mahākusītopi, subhojanaṃ bhuñjitvā sirisayane sayamāno kāmabhogīpi na jānāti, sabbarattiṃ pana padhānaṃ padahanto yogāvacaro ca, dhammakathaṃ kathento dhammakathiko ca, āsanasaṃpāde ṭhatvā dhammaṃ suṇanto ca, sīsarogādiphuṭṭho vā hatthapādacchedanādiṃ patto vā vedanābhībhūto ca, rattiṃ maggaṭṭipanno addhiko ca jānāti. Yojananti yojanampi catugāvutamattameva, santassa pana kilantassa dīghaṃ hoti, dviguṇatiguṇaṃ viya khāyati. Sakaladivasañhi maggaṃ gantvā kilanto paṭipathaṃ āgacchantaṃ disvā “purato gāmo kīvadūro”ti pucchitvā “yojana”nti vutte thokaṃ gantvā aparaṃpi pucchitvā tenāpi “yojana”nti vutte puna thokaṃ gantvā aparaṃpi pucchati. Sopi “yojana”nti vadati. So pucchitapucchitā yojananteva vadanti, dīghaṃ vatidaṃ yojanaṃ, ekayojanaṃ dve tīṇi yojanāni viya maññeti. Bālānanti idhalokaparalokatthaṃ pana ajānantānaṃ bālānaṃ saṃsāraṇaṃ pariyantaṃ kātuṃ asakkontānaṃ yaṃ sattatīmaṃ bodhipakkhiyabhedaṃ saddhammaṃ ñatvā saṃsāraṃ antaṃ karonti, taṃ saddhammaṃ avijānantaṃ saṃsāro dīgho nāma hoti. So hi attano dhammatāya eva dīgho nāma. Vuttampi cetāṃ - “anamataggoyaṃ, bhikkhave, saṃsāro, pubbā koṭi na paññāyati”ti. Bālānaṃ pana pariyantaṃ kātuṃ asakkontānaṃ atidīghoyevāti.

Desanāvasāne so puriso sotāpattiphalaṃ patto, aññepi bahū sotāpattiphalaṃ pattā. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Rājā satthāraṃ vanditvā gacchantoyeva te satte bandhanā mocesi. Tattha itthipurisā bandhanā muttā sīsaṃ nhatvā sakāni gehāni gacchantā “ciraṃ jīvatu no, ayyā, mallikā devī, taṃ nissāya jīvitaṃ labhimhā”ti mallikāya guṇakathaṃ kathayīsu. Sāyanhasamaye bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “aho paṇḍitā vatāyaṃ, mallikā, attano paññaṃ nissāya ettakassa janassa jīvitadānaṃ adāsī”ti. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinnova tesāṃ bhikkhūnaṃ kathaṃ sutvā gandhakuṭito nikkhamitvā dhammasabhaṃ pavisitvā paññaṃ āsane nisīditvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, mallikā, idāneva attano paññaṃ nissāya mahājanassa jīvitadānaṃ deti, pubbepi adāsiyevā”ti vatvā tamatthaṃ pakāsanto atītaṃ āhari -

Atīte bārāṇasiyaṃ rañño putto ekaṃ nigrodharukkhaṃ upasaṅkamitvā tattha nibbattāya devatāya āyāci - “sāmi devarāja, imasmiṃ jambudīpe ekasatarājāno ekasataaggamahesiyo, sacāhaṃ pitu accayena rajjaṃ labhissāmī, etesaṃ galalohitena baliṃ karissāmī”ti. So pitari kālakate rajjaṃ patvā “devatāya me ānubhāvena rajjaṃ pattaṃ, balimassā karissāmī”ti mahatīyā senāya nikkhamitvā ekaṃ rājānaṃ attano vase vattetvā tena saddhiṃ aparaṃpi aparaṃpīti sabbe rājāno attano vase katvā saddhiṃ aggamahesihi ādāya gacchanto uggasenassa nāma sabbakaniṭṭhassa rañño dhammadinnā nāma aggamahesī garugabbhā, taṃ ohāya āgantvā “ettakajanaṃ visapānakaṃ pāyetvā māressāmī”ti rukkhamaṇaṃ sodhāpesi. Devatā cintesi - “ayaṃ rājā ettake rājāno gaṇhanto ‘maṃ nissāya gahitā ime’ti cintetvā tesāṃ galalohitena mayhaṃ baliṃ kātukāmo, sace paṇāyaṃ ete ghātessati, jambudīpe rājavaṃso upacchiṇṇissati, rukkhamaṇepi, me asuci bhavissati, sakkhissāmi nu kho etaṃ nivāretu”nti. Sā upadhārentī “nāhaṃ sakkhissāmī”ti ñatvā aññaṃpi devataṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ ārocetvā “tvaṃ sakkhissasī”ti āha. Tāyapi paṭikkhittā aññaṃpi aññaṃpīti evaṃ sakalacakkavāḷadevatāyo upasaṅkamitvā tāhipi

paṭikkhittā catunnaṃ mahārājūnaṃ santikaṃ gantvā “mayaṃ na sakkoma, amhākaṃ pana rājā amhehi puññaṃ ca paññāya ca viṣiṭṭho, taṃ pucchā”ti tehipi paṭikkhittakāle sakkā upasaṅkamitvā tamatthaṃ ārocetvā, “deva, tumhesu appossukkataṃ āpannesu khattiyavaṃso upacchijjissati, tassa paṭisaraṇaṃ hothā”ti āha. Sakko “ahampi naṃ paṭibāhituṃ na sakkhissāmi, upāyaṃ pana te vakkhāmi”ti vatvā upāyaṃ ācikkhi - “gaccha, tvaṃ rañño passantasseva rattavatthaṃ nivāsetvā attano rukkhato nikkhamitvā gamanākāraṃ dassehi. Atha taṃ rājā ‘devatā gacchati, nivattāpessāmi na’nti nānappakārena yācissati. Atha naṃ vadeyyāsi ‘tvaṃ ekasatarājāno saddhiṃ aggamaheṣihi ānetvā tesāṃ galalohitena baliṃ karissāmi’ti mayhaṃ āyācitvā uggasenassa rañño deviṃ ohāya āgato, nāhaṃ tādissassa musāvādassa baliṃ sampaṭicchāmi”ti, “evaṃ kira vutte rājā taṃ āṇāpessati, sā rañño dhammaṃ desetvā ettakassa janassa jīvitadānaṃ dassatī”ti. Iminā kāraṇena sakko devatāya imaṃ upāyaṃ ācikkhi. Devatā tathā akāsi.

Rājāpi taṃ āṇāpesi. Sā āgantvā tesāṃ rājūnaṃ pariyante nisinnampi attano rājānameva vandi. Rājā “mayi sabbarājajetṭhake ṭhite sabbakaniṭṭhaṃ attano sāmikaṃ vandatī”ti tassā kujjhi. Atha naṃ sā āha - “kiṃ mayhaṃ tayi paṭibaddhaṃ, ayaṃ pana me sāmiko issariyassa dāyako, imaṃ avanditvā kasmā taṃ vandissāmi”ti? Rukkhadevatā passantasseva mahājanassa “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā taṃ pupphamuṭṭhinā pūjesi. Puna rājā āha - “sace maṃ na vandasi, mayhaṃ rajjasiridāyikaṃ evaṃ mahānubhāvaṃ devataṃ kasmā na vandasi”ti? “Mahārāja, tayā attano puññaṃ ṭhatvā rājāno gahitā, na devatāya gahetvā dinnā”ti. Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā tatheva pūjesi. Puna sā rājānaṃ āha - “tvaṃ ‘devatāya me ettakā rājāno gahetvā dinnā’ti vadesi, idāni te devatāya upari vāmapasse rukkho agginā daḍḍho, sā taṃ aggiṃ nibbāpetuṃ kasmā nāsakkihi, yadi evaṃ mahānubhāvā”ti. Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā tatheva pūjesi.

Sā kathayamānā ṭhitā rodi ceva hasi ca. Atha naṃ rājā “kiṃ ummattikāsi”ti āha. “Kasmā deva evaṃ vadesi”? “Na mādisiyo ummattikā hontī”ti. Atha “naṃ kiṃ kāraṇā rodasi ceva hasasi cā”ti? “Suṇāhi, mahārāja, ahañhi atīte kuladhītā hutvā patikule vasantī sāmikassa sahāyakaṃ pāhunakaṃ āgataṃ disvā tassa bhattaṃ pacitukāmā ‘maṃsaṃ āharā’ti dāsiyā kahāpaṇaṃ datvā tāya maṃsaṃ alabhितvā āgatāya ‘natthi maṃsa’nti vutte gehassa pacchimabhāge sayitāya eḷikāya sīsaṃ chinditvā bhattaṃ sampādesiṃ. Sāhaṃ ekissāya eḷikāya sīsaṃ chinditvā niraye paccitvā pakkāvasesena tassā lomagaṇanāya sīsacchedaṃ pāpuṇiṃ, ‘tvaṃ ettakaṃ janaṃ vadhitvā kadā dukkhā muccissasi’ti evamaṃ tava dukkhaṃ anussarantī rodi”nti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Ekissā kaṇṭhaṃ chetvāna, lomagaṇanāya paccisaṃ;
Bahūnaṃ kaṇṭhe chetvāna, kathaṃ kāhasi khattiyā”ti.

Atha “kasmā tvaṃ hasasi”ti? “Etasmā dukkhā muttāmhī”ti tussitvā, mahārājā”ti. Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā pupphamuṭṭhinā pūjesi. Rājā “aho me bhāriyaṃ kataṃ kammaṃ, ayaṃ kira ekaṃ eḷikaṃ vadhitvā niraye pakkāvasesena tassā lomagaṇanāya sīsacchedaṃ pāpuṇi, ahaṃ ettakaṃ janaṃ vadhitvā kadā sotthiṃ pāpuṇissāmi”ti sabbe rājāno mocetvā attano mahallakatare vanditvā daharadahaṇaṃ añjaliṃ paggayha sabbe khamāpetvā sakasakatṭhānameva pahiṇi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, na idāneva, mallikā devī, attano paññaṃ nissāya mahājanassa jīvitadānaṃ deti, pubbepi adāsiyevā”ti vatvā atītaṃ samodhānesi - “tadā bārāṇasirājā pasenadi kosalo ahosi, dhammadinnā, devī mallikā, rukkhadevatā ahamevā”ti. Evaṃ atītaṃ samodhānetvā puna dhammaṃ desento, “bhikkhave, pāṇātipāto nāma na kattabbayuttako. Pāṇātipātino hi dīgharattaṃ socantī”ti vatvā imā gāthā āha -

“Idha socati pecca socati,
Pāpakārī ubhayattha socati;
So socati so vihaññati,
Disvā kammakiliṭṭhamattano”ti.

“Evaṃ ce sattā jāneyyumu, dukkhāyaṃ jātisambhavo;
Na pāṇo pāṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatī”ti.

Aññatarapurisavatthu paṭhamam.

2. Mahākassapattherasaddhivihārikavatthu

61. Carañce nādhigaccheyyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ jetavane viharanto mahākassapattherassa saddhivihārikaṃ ārabha kathesi. Desanā rājagahe samuṭṭhitā.

Theraṃ kira rājagahaṃ nissāya pippaliguhāyaṃ vasantaṃ dve saddhivihārikā upaṭṭhahimsu. Tesu eko sakkaccaṃ vattaṃ karoti, eko tena kataṃ kataṃ attanā kataṃ viya dassento mukhodakadantakatthānaṃ paṭiyāditabhāvaṃ ñatvā, “bhante, mukhodakadantakatthāni me paṭiyāditāni, mukhaṃ dhovathā”ti vadati, pādadhovananhānādikālepi evameva vadati. Itaro cintesi - “ayaṃ niccakālaṃ mayā kataṃ kataṃ attanā kataṃ viya katvā dasseti, hotu, kattabbayuttakamassa karissāmī”ti. Tassa bhuñjitvā supantasseva nhānodakaṃ tāpetvā ekasmiṃ ghaṭe katvā piṭṭhikoṭṭhake ṭhapesi, udakatāpanabhājane pana nālimattaṃ udakaṃ sesetvā usumaṃ muñcantaṃ ṭhapesi. Taṃ itaro sāyanhasamaye pabujjhivā usumaṃ nikkhantaṃ disvā “udakaṃ tāpetvā koṭṭhake ṭhapitaṃ bhavissatī”ti vegena gantvā therāṃ vanditvā, “bhante, koṭṭhake udakaṃ ṭhapitaṃ, nhāyathā”ti vatvā therena saddhimyeva koṭṭhakaṃ pāvisi. Thero udakaṃ apassanto “kahaṃ udakaṃ, āvuso”ti āha. Daharo aggisālaṃ gantvā bhājane uḷuṅkaṃ otāretvā tucchabhāvaṃ ñatvā “passatha duṭṭhassa kammaṃ tucchabhājanaṃ uddhane āropetvā kuhiṃ gato, ahaṃ ‘koṭṭhake udaka’nti saññāya ārocesi”nti ujjhāyanto ghaṭaṃ ādāya titthaṃ agamāsi. Itaropi piṭṭhikoṭṭhakato udakaṃ āharitvā koṭṭhake ṭhapesi.

Thero cintesi - “ayaṃ daharo ‘udakaṃ me tāpetvā koṭṭhake ṭhapitaṃ, etha, bhante, nhāyathā’ti vatvā idāni ujjhāyanto ghaṭaṃ ādāya titthaṃ gacchatī, kiṃ nu kho eta”nti upadhārento “ettakaṃ kālaṃ esa daharo iminā kataṃ vattaṃ attanāva kataṃ viya pakāsetī”ti ñatvā sāyaṃ āgantvā nisinnassa ovādamadāsi, “āvuso, bhikkhunā nāma ‘attanā katameva kata’nti vattuṃ vaṭṭati, no akataṃ, tvaṃ idāneva ‘koṭṭhake udakaṃ ṭhapitaṃ, nhāyatha, bhante’ti vatvā mayi pavisitvā ṭhite ghaṭaṃ ādāya ujjhāyanto gacchasi, pabbajitassa nāma evaṃ kātuṃ na vaṭṭatī”ti. So “passatha therassa kammaṃ, udakamattakaṃ nāma nissāya maṃ evaṃ vadesī”ti kujjhivā punadivase therena saddhim piṇḍāya na pāvisi. Thero itarena saddhim ekaṃ padesaṃ agamāsi. So tasmim gate therassa upaṭṭhākakulaṃ gantvā “thero

kahaṃ, bhante”ti puṭṭho “therassa aphāsukaṃ jātaṃ, vihāreyeva nisinno”ti āha.
“Kiṃ pana, bhante, laddhuṃ vaṭṭatī”ti? “Evarūpaṃ kira nāma āhāraṃ dethā”ti vutte
tena vuttaniyāmeneva sampādetvā adamsu. So antarāmaggeva taṃ bhattaṃ
bhuñjitvā vihāraṃ gato. Theropi gataṭṭhāne mahantaṃ sukhumavattaṃ labhitvā
attanā saddhiṃ gatadahaṃssa adāsi. So taṃ rajitvā attano nivāsanapārūpanaṃ
akāsi.

Thero punadivase taṃ upaṭṭhākakulaṃ gantvā, “bhante, ‘tumahākaṃ kira aphāsukaṃ
jāta’nti amhehi daharena vuttaniyāmeneva paṭiyādetvā āhāro pesito, paribhuñjitvā
vo phāsukaṃ jāta’nti vutte tuṇhī ahoṣi. Vihāraṃ pana gantvā taṃ daharaṃ vanditvā
nisinnaṃ evamāha - “āvuso, tayā kira hiyyo, idaṃ nāma kataṃ, idaṃ pabbajitānaṃ
na anucchavikaṃ, viññattiṃ katvā bhuñjituṃ na vaṭṭatī”ti. So kujjhitvā there
āghātaṃ bandhitvā “purimadivase udakamattaṃ nissāya maṃ musāvādiṃ katvā ajja
attano upaṭṭhākakule bhattamuṭṭhiyā bhuttakāraṇā maṃ ‘viññattiṃ katvā bhuñjituṃ
na vaṭṭatī’ti vadati, vatthampi tena attano upaṭṭhākasessa dinnā, aho therassa
bhāriyaṃ kammaṃ, jānissāmiṃsa kattabbayuttaka”nti punadivase there gāmaṃ
pavisante sayā vihāre ohīyitvā daṇḍaṃ gahetvā paribhogabhājanāni bhinditvā
therassa paṇṇasālāya aggīṃ datvā yaṃ na jhāyati, taṃ muggarena paharanto
bhinditvā nikkhamitvā palāto. So kālaṃ katvā avīcimahāniraye nibbatti.

Mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi - “therassa kira saddhivihāriko ovādamattaṃ
asahanto kujjhitvā paṇṇasālaṃ jhāpetvā palāto”ti. Atheko bhikkhu aparabhāge
rājagahā nikkhamitvā satthāraṃ daṭṭhukāmo jetavanaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā
satthārā paṭisanthāraṃ katvā “kuto āgatosī”ti puṭṭho “rājagahato, bhante”ti āha.
“Mama puttassa mahākassapassa khamanīya”nti? “Khamanīyaṃ, bhante, eko pana
saddhivihāriko ovādamattena kujjhitvā paṇṇasālaṃ jhāpetvā palāto”ti. Satthā “na so
idāneva ovādaṃ sutvā kujjhati, pubbepi kujjhiyeva. Na idāneva kuṭiṃ dūseti, pubbepi
dūsesiyevā”ti vatvā atītaṃ āhara -

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente himavantapadesa eko siṅgilaṣakuṇo
kulāvakaṃ katvā vasi. Athekadivasaṃ deve vassante eko makkaṭo sītena
kampamāno taṃ padesaṃ agamāsi. Siṅgilo taṃ disvā gāthamāha -

“Manussasseva te sīsaṃ, hatthapādā ca vānara;
Atha kena nu vaṇṇena, agāraṃ te na vijjati”ti.

Makkaṭo “kiñcāpi me hatthapādā atthi, yāya pana paññāya vicāretvā agāraṃ
kareyyaṃ, sā me paññā natthī”ti cintetvā tamattaṃ viññāpetukāmo imaṃ
gāthamāha -

“Manussasseva me sīsaṃ, hatthapādā ca siṅgila;
Yāhu seṭṭhā manussesu, sā me paññā na vijjati”ti.

Atha naṃ “evarūpassa tava kathaṃ gharāvāso ijjhissatī”ti garahanto siṅgilo imaṃ
gāthādvayaṃ māha -

“Anavaṭṭhitacittassa, lahucittassa dubbhino;
Niccaṃ addhuvasīlassa, sukhabhāvo na vijjati.

“So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu sīliyaṃ;
Sītavātaparittānaṃ, karassu kuṭavaṃ kapī”ti.

Makkaṭo “ayaṃ maṃ anavaṭṭhitacittaṃ lahucittaṃ mittadubbhiṃ addhuvasīlaṃ karoti, idāniṣṣa mittadubbhibhāvaṃ dassessāmi”ti kulāvakaṃ viddhaṃsetvā vipakiri. Sakuṇo tasmīṃ kulāvakaṃ gaṇhante eva ekena passena nikkhamitvā palāyi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā makkaṭo kuṭṭidūsakabhikkhu ahoṣi, siṅgilaṣakuṇo kassapo ahoṣi”ti. Jātaṃ samodhānetvā “evaṃ, bhikkhave, na idāneva, pubbepi so ovādakkhaṇe kujjhivā kuṭṭiṃ dūsesi, mama puttassa kassapassa evarūpena bālena saddhiṃ vasanato ekakasappa nivāso seyyo”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

61. “Carañce nādhigaccheyya, seyyaṃ sadisamattano;
Ekacariyaṃ daḷhaṃ kayirā, natthi bāle saḥāyatā”ti.

Tattha caranti iriyāpathacāraṃ aggahetvā manasācāro veditabbo, kalyāṇamittaṃ pariyasantoti attho. Seyyaṃ sadisamattano attano sīlasamādhipaṇṇāguṇehi adhikataṃ vā sadisaṃ vā na labheyya ce. Ekacariyanti etesu hi seyyaṃ labhamāno sīlādīhi vaḍḍhati, sadisaṃ labhamāno na parihāyati, hīnena pana saddhiṃ ekato vasanto ekato saṃbhogaparibhogaṃ karonto sīlādīhi parihāyati. Tena vuttaṃ - “evarūpo puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitaṃ aññatra anuddayā aññatra anukampā”ti. Tasmā sace kāruṇṇyaṃ paṭicca “ayaṃ maṃ nissāya sīlādīhi vaḍḍhissati”ti tamhā puggalā kiñci apaccāsīso taṃ saṅgaṇhituṃ sakkoti, iccetam kusalaṃ. No ce sakkoti, ekacariyaṃ daḷhaṃ kayirā ekibhāvameva thiraṃ katvā sabbairiyāpathesu ekakova vihareyya. Kiṃ kāraṇā? Natthi bāle saḥāyatāti saḥāyatā nāma cūlasīlaṃ majjhimasīlaṃ mahāsīlaṃ dasa kathāvatthūni terasa dhutaṅgaguṇā vipassanāguṇā cattāro maggā cattāri phalāni tisso vijjā cha abhiññā. Ayaṃ saḥāyatāguṇo bālaṃ nissāya natthīti.

Desanāvasāne āgantuko bhikkhu sotāpattiphalam patto, aññepi bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu, desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Mahākassapaṭṭhārasaddhivihārikavatthu dutiyaṃ.

3. Ānandaseṭṭhivatthu

62. Puttā matthīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto ānandaseṭṭhiṃ ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṃ kira ānandaseṭṭhi nāma cattālīsakoṭivibhavo mahāmaccharī ahoṣi. So anvaḍḍhamāsaṃ ṇātake sannipātetvā puttam mūlasiriṃ nāma tīsu velāsu evaṃ ovadati - “idaṃ cattālīsakoṭidhanaṃ ‘bahū’”ti mā saññaṃ kari, vijjamānaṃ dhanam na dātabbam, navaṃ dhanam uppādetabbam. Ekekampi hi kahāpaṇam vayaṃ karontassa pana khīyateva. Tasmā -

“Añjanānaṃ khayaṃ disvā, upacikānañca ācayaṃ;
Madhūnañca samāhāraṃ, paṇḍito gharamāvase”ti.

So aparena samayena attano pañca mahānidhiyo puttassa anācikkhitvā dhananissito maccheramalamalino kālam katvā tasappa nagarassa ekasmiṃ dvāragāmake caṇḍālānaṃ kulasahassaṃ paṭivasati. Tatthekissā caṇḍāliyaṃ kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Rājā tassa kālakiriyaṃ sutvā puttassa mūlasiriṃ pakkosāpetvā seṭṭhiṭṭhāne ṭhapesi. Tampi caṇḍālakulasahassaṃ ekatova bhatiyā kammaṃ katvā jīvamānaṃ

tassa paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya neva bhaṭiṃ labhati, na yāpanamattato paraṃ bhattapiṇḍampi. Te “mayam etarahi kammam karontāpi piṇḍabhattampi na labhāma, amhākam antare kāḷakaṇṇiyā bhavitabba”nti dve koṭṭhāsā hutvā yāva tassa mātāpitaro visum honti, tāva vibhajitvā “imasmim kule kāḷakaṇṇī uppannā”ti tassa mātaram nīharimsu.

Sāpi yāvassā so kucchigato, tāva yāpanamattampi kicchena labhitvā puttam vijāyi. Tassa hatthā ca pādā ca akkhini ca kaṇṇā ca nāsā ca mukhañca yathāthāne na ahesum. So evarūpena aṅgavekallena samannāgato paṃsupisācako viya ativirūpo ahoṣi. Evaṃ santapi tam mātā na pariccaji. Kucchiyam vasitaputtasmiñhi sineho balavā hoti. Sā tam kicchena posayamānā tam ādāya gatadivase kiñci alabhitvā gehe katvā sayameva gatadivase bhaṭiṃ labhati. Atha nam piṇḍāya caritvā jīvitum samatthakāle sā kapālakam hatthe ṭhapetvā, “tāta, mayam tam nissāya mahādukkham pattā, idāni na sakkomi tam posetum, imasmim nagare kapaṇaddhikādīnam paṭiyattabhattāni atthi, tattha bhikkhāya caritvā jīvāhī”ti tam vissajjesi. So gharapaṭipāṭiyā caranto ānandaseṭṭhikāle nivuttaṭṭhānam gantvā jātissaro hutvā attano geham pāvisi. Tisu pana dvārakoṭṭhakesu na koci sallakkhesi. Catutthe dvārakoṭṭhake mūlasiriseṭṭhino puttakā disvā ubbiggahadayā parodiṃsu. Atha nam seṭṭhipurisā “nikkhama kāḷakaṇṇī”ti pothetvā nīharitvā saṅkāraṭṭhāne khipimsu. Satthā ānandattherena pacchāsamaṇena piṇḍāya caranto tam ṭhānam patto theram oloketvā tena puṭṭho tam pavattiṃ ācikkhi. Thero mūlasiriṃ pakkosāpesi. Atha mahājanakāyo sannipati. Satthā mūlasiriṃ āmantetvā “jānāsi eta”nti pucchitvā “na jānāmī”ti vutte, “pitā te ānandaseṭṭhī”ti vatvā asaddahantaṃ “ānandaseṭṭhi puttassa te pañca mahānidhiyo ācikkhāhī”ti ācikkhāpetvā saddahāpesi. So satthāram saraṇam agamāsi. Tassa dhammam desento imam gāthamāha -

62. “Puttā matthi dhanammatthi, iti bālo vihaññati;
Attā hi attano natthi, kuto puttā kuto dhana”nti.

Tassattho - puttā me atthi, dhanam me atthi, iti bālo puttataṇhāya ceva dhanataṇhāya ca haññati vihaññati dukkhayati, “puttā me nassimṣū”ti vihaññati, “nassanti”ti vihaññati, “nassissantī”ti vihaññati. Dhanepi eseṇa nayo. Iti chahākārehi vihaññati. “Putte posessāmī”ti rattiñca divā ca thalajalapathādīsu nānappakārato vāyamantopi vihaññati, “dhanam uppādessāmī”ti kasivāṇijjādīni karontopi vihaññateva. Evaṃ vihaññassa ca attā hi attano natthi tena vighātena dukkhitam attānam sukhitam katum asakkontassa pavattiyampissa attā hi attano natthi, maraṇamañce nipannassa mārāṇantikāhi vedanāhi aggijālāhi viya pariḍayhamānassa chijjamānesu sandhibandhanesu, bhijjamānesu aṭṭhisāṅghātesu nimiletvā paralokam ummiletvā idhalokam passantassāpi divase divase dvikkhattum nhāpetvā tikkhattum bhojetvā gandhamālādīhi alaṅkaritvā yāvajīvam positopi sahāyabhāvena dukkhaparittānam katum asamatthatāya attā hi attano natthi. Kuto puttā kuto dhanam puttā vā dhanam vā tasmim samaye kimeva karissanti, ānandaseṭṭhinopi kassaci kiñci adatvā puttassatthāya dhanam saṇṭhapetvā pubbe vā maraṇamañce nipannassa, idāni vā imam dukkham pattassa kuto puttā kuto dhanam. Puttā vā dhanam vā tasmim samaye kim dukkham harimṣu, kim vā sukham uppādayimṣūti.

Desanāvasāne caturāsītiyā paṇasahassānam dhammābhisamayo ahoṣi. Desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

4. Gaṇṭhibhedakacoravatthu

63. Yo bāloti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto gaṇṭhibhedakacore ārabha kathesi.

Te kira dve saḥāyakā dhammassavanatthāya gacchantena mahājanena saddhiṃ jetavanaṃ gantvā eko dhammakathaṃ assosi, eko attano gayhūpagaṃ olokesi. Tesu eko dhammaṃ suṇamāno sotāpattiphalam pāpuṇi, itaro ekassa dussante baddhaṃ pañcamāsakamattaṃ labhi. Tassa taṃ gehe pākabhattaṃ jātaṃ, itarassa gehe na paccati. Atha naṃ saḥāyakacoro attano bhariyāya saddhiṃ uppaṇḍayamāno “tvam atipaṇḍitatāya attano gehe pākabhattamūlampi na nipphādesī”ti āha. Itaro pana “bālabhāveneva vatāyaṃ attano paṇḍitabhāvaṃ maññatī”ti taṃ pavattiṃ satthu ārocetuṃ ñātīhi saddhiṃ jetavanaṃ gantvā ārocesi. Satthā tassa dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

63. “Yo bālo maññati bālyaṃ, paṇḍito vāpi tena so;
Bālo ca paṇḍitamānī, sa ve ‘bālo’ti vuccatī”ti.

Tattha yo bāloti yo andhabālo apaṇḍito samāno “bālo aha”nti attano bālyaṃ bālabhāvaṃ maññati jānāti. Tena soti tena kāraṇena so puggalo paṇḍito vāpi hoti paṇḍitasadiso vā. So hi “bālo aha”nti jānamāno aññaṃ paṇḍitaṃ upasaṅkamanto payirupāsanto tena paṇḍitabhāvatthāya ovadiyamāno anusāsiyamāno taṃ ovādaṃ gaṇhitvā paṇḍito vā hoti paṇḍitataro vā. Sa ve bāloti yo ca bālo samāno “ko añño mayā sadiso bahussuto vā dhammakathiko vā vinayadharo vā dhutaṅgadharo vā atthī”ti evaṃ paṇḍitamānī hoti. So aññaṃ paṇḍitaṃ anupasaṅkamanto apayirupāsanto neva pariyattiṃ uggaṇhāti, na paṭipattiṃ pūreti, ekantabālabhāvameva pāpuṇāti. So gaṇṭhibhedakacoro viya. Tena vuttaṃ “sa ve ‘bālo’ti vuccatī”ti.

Desanāpariyosāne itarassa ñātakehi saddhiṃ mahājano sotāpattiphalādīni pāpuṇīti.

Gaṇṭhibhedakacoravatthu catutthaṃ.

5. Udāyittheravatthu

64. Yāvajīvampi ce bāloti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto udāyittheraṃ ārabha kathesi.

So kira mahātheresu paṭikkantesu dhammasabhaṃ gantvā dhammāsane nisīdi. Atha naṃ ekadivasam āgantukā bhikkhū disvā “ayaṃ bahussuto mahāthero bhavissatī”ti maññamānā khandhādipaṭisaṃyuttaṃ pañhaṃ pucchitvā kiñci ajānamānaṃ “ko eso, buddhehi saddhiṃ ekavihāre vasamāno khandhadhātuāyatanamattampi na jānātī”ti garahitvā taṃ pavattiṃ tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā tesam dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

64. “Yāvajīvampi ce bālo, paṇḍitaṃ payirupāsati;
Na so dhammaṃ vijānāti, dabbī sūparaṃ yathā”ti.

Tassattho - bālo nāmesa yāvajīvampi paṇḍitaṃ upasaṅkamanto payirupāsanto “idaṃ buddhavadānaṃ, ettakaṃ buddhavadāna”nti evaṃ pariyattidhammaṃ vā “ayaṃ cāro, ayaṃ vihāro, ayaṃ ācāro, ayaṃ gocaro, idaṃ sāvajjaṃ, idaṃ anavajjaṃ, idaṃ sevittabbaṃ, idaṃ na sevittabbaṃ, idaṃ paṭivijjhitabbaṃ, idaṃ sacchikātabba”nti evaṃ paṭipattipaṭivedhadhammaṃ vā na jānāti. Yathā kiṃ? Dabbī sūparaṣaṃ yathāti. Yathā hi dabbī yāva parikkhayā nānappakārāya sūpavikatiyā samparivattamānāpi “idaṃ loṇikaṃ, idaṃ aloṇikaṃ, idaṃ tittakaṃ, idaṃ khārikaṃ, idaṃ kaṭukaṃ, idaṃ ambilaṃ, idaṃ anambilaṃ, idaṃ kasāva”nti sūparaṣaṃ na jānāti, evameva bālo yāvajīvampi paṇḍitaṃ payirupāsamāno vuttappakāraṃ dhammaṃ na jānātīti.

Desanāvasāne āgantukā bhikkhū āsavehi cittāni vimuccimāsīti.

Udāyittheravattū pañcamāṇaṃ.

6. Timsamattapāveyyakabhikkhuvattū

65. Muhuttamapi ce viññūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto timsamatte pāveyyake bhikkhū ārabha kathesi.

Tesañhi bhagavā itthiṃ pariyesantānaṃ kappāsikavanasaṇḍe paṭhamāṃ dhammaṃ desesi. Tadā te sabbeva ehibhikkhubhāvaṃ patvā iddhimayapattacivaradharā hutvā terasa dhutaṅgāni samādāya vattamānā punapi dīghassa addhuno accayena satthāraṃ upasaṅkamitvā anamataggadhammadesanaṃ sutvā tasmīnyeva āsane arahattaṃ pāpuṇimāsu. Bhikkhū “aho vatimehi bhikkhūhi khippameva dhammo viññāto”ti dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā taṃ sutvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi ime timsamattā sahāyakā dhuttā hutvā tuṇḍilajātake mahātuṇḍilassa dhammadesanaṃ sutvāpi khippameva dhammaṃ viññāya pañca sīlāni samādiyimāsu, te teneva upanissayena etarahi nisinnāsaneveva arahattaṃ pattā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

65. “Muhuttamapi ce viññū, paṇḍitaṃ payirupāsati;
Khippaṃ dhammaṃ vijānāti, jivhā sūparaṣaṃ yathā”ti.

Tassattho - viññū paṇḍitapuriso muhuttamapi ce aññaṃ paṇḍitaṃ payirupāsati, so tassa santike uggaṇhanto paripucchanto khippameva pariyattidhammaṃ vijānāti. Tato kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā paṭipattiyaṃ ghaṭento vāyamanto yathā nāma anupahatajivhāpasādo puriso rasavijānanatthaṃ jivhagge ṭhapetvā eva loṇikādhedhaṃ rasaṃ vijānāti, evaṃ paṇḍito khippameva lokuttaradhammampi vijānātīti.

Desanāvasāne bahū bhikkhū arahattaṃ pāpuṇimāsīti.

Timsamattapāveyyakabhikkhuvattū chaṭṭhaṃ.

7. Suppabuddhakuṭṭhivatthū

66. Caranti bālā dummedhāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto suppabuddhakuṭṭhiṃ ārabha kathesi. Suppabuddhakuṭṭhivatthū udāne āgatameva.

Tadā hi suppabuddhakuṭṭhi parisapariyante nisinno bhagavato dhammadesanaṃ sutvā sotāpattiṃ phalaṃ patvā attanā paṭiladdhaguṇaṃ satthu ārocetukāmo parisamajjhe ogāhituṃ avisahanto mahājanassa satthāraṃ vanditvā anugantvā nivattanakāle vihāraṃ agamāsi. Tasmīṃ khaṇe sakko devarājā “ayaṃ

suppabuddhakuṭṭhi attano satthu sāsane paṭiladdhaguṇaṃ pākaṭaṃ kātukāmo’’ti
 ñatvā ‘‘vīmaṃsissāmi na’’nti gantvā ākāse ʈhitova etadavoca - ‘‘suppabuddha, tvaṃ
 manussadaliddo manussavarāko, ahaṃ te apariyantaṃ dhaṇaṃ dassāmi, ‘buddho na
 buddho, dhammo na dhammo, saṅgho na saṅgho, alaṃ me buddhena, alaṃ me
 dhammena, alaṃ me saṅghenā’ti vadehī’’ti. Atha naṃ so āha - ‘‘kosi tva’’nti? ‘‘Ahaṃ
 sakko’’ti. Andhabāla, ahirika tvaṃ mayā saddhiṃ kathetuṃ na yuttarūpo, tvaṃ maṃ
 ‘‘duggato daliddo kapaṇo’’ti vadesi, nevāhaṃ duggato, na daliddo, sukhappatto
 ahamasmi mahaddhana -

‘‘Saddhādhaṇaṃ sīladhaṇaṃ, hirī ottappiyaṃ dhaṇaṃ;
 Sutadhanañca cāgo ca, pañña ve sattamaṃ dhaṇaṃ.

‘‘Yassa ete dhanā atthi, itthiyā purisassa vā;
 ‘Adaliddo’ti taṃ āhu, amoghaṃ tassa jīvita’’nti. -

Imāni me sattavidhaariyadhaṇāni santi, yesaṃhi imāni satta dhaṇāni santi, na te
 buddhehi vā paccekabuddhehi vā ‘‘daliddā’’ti vuccantīti. Sakko tassa kathaṃ sutvā
 taṃ antarāmagge ohāya satthu santikaṃ gantvā sabbaṃ taṃ vacanapaṭivacanāṃ
 ārocesi. Atha naṃ bhagavā āha - ‘‘na kho, sakka, sakkā tādisānaṃ satenapi
 sahassepi suppabuddhakuṭṭhiṃ ‘buddho na buddho’ti vā, ‘dhammo na dhammo’ti
 vā, ‘saṅgho na saṅgho’ti vā kathāpetu’’nti. Suppabuddhopi kho kuṭṭhi satthu
 santikaṃ gantvā satthārā katapaṭisanthāro sammodamāno attanā paṭiladdhaguṇaṃ
 ārocetvā vuṭṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Atha naṃ acirapakkantaṃ gāvī taruṇavacchā jīvita
 voropesi.

Sā kira ekā yakkhinī pukkusātikulaputtaṃ, bāhiyaṃ dārucīriyaṃ,
 tambadāṭhikacoraghātaṃ, suppabuddhakuṭṭhinti imesaṃ catunnaṃ janānaṃ
 anekasate attabhāve gāvī hutvā jīvita voropesi. Te kira atīte cattāro seṭṭhiputtā hutvā
 ekaṃ nagarasobhinaṃ gaṇikaṃ uyyānaṃ netvā divasaṃ sampattiṃ anubhavitvā
 sāyanhasamaye evaṃ sammantayimṣu - ‘‘imasmiṃ ʈhāne añño natthi, imissā amhehi
 dinnaṃ kahāpaṇasahassañca sabbañca pasādhanabhaṇḍaṃ gahetvā imaṃ māretvā
 gacchāmā’’ti. Sā tesāṃ kathaṃ sutvā ‘‘ime nillajjā, mayā saddhiṃ abhiramitvā idāni
 maṃ māretukāmā, jānissāmi nesaṃ kattabbayuttaka’’nti tehi māriyamānā ‘‘ahaṃ
 yakkhinī hutvā yathā maṃ ete mārenti, evameva te māretuṃ samatthā bhaveyya’’nti
 patthanaṃ akāsi. Tassa nissandena ime māresi. Sambahulā bhikkhū tassa
 kālakiriyaṃ bhagavato ārocetvā ‘‘tassa kā gati, kena ca kāraṇena kuṭṭhibhāvaṃ
 patto’’ti pucchiṃsu. Satthā sotāpatti phalaṃ patvā tassa tāvatiṃsabhavane
 uppannabhāvañca tagarasikhipaccekabuddhaṃ disvā niṭṭhubhitvā apasabyaṃ katvā
 dīgharattaṃ niraye paccitvā vipākāvasesena idāni kuṭṭhibhāvappattiñca byākaritvā,
 ‘‘bhikkhave, ime sattā attanāva attano kaṭukavipākakammaṃ karontā vicarantī’’ti
 vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā uttari dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

66. ‘‘Caranti bālā dummedhā, amitteneva attanā;
 Karontā pāpakaṃ kammaṃ, yaṃ hoti kaṭukapphala’’nti.

Tattha carantīti catūhi iriyāpathehi akusalameva karontā vicaranti. Bālāti
 idhalokatthañca paralokatthañca ajānantā idha bālā nāma. Dummedhāti duppañña.
 Amitteneva attanāti attanā amittabhūtena viya verinā hutvā. Kaṭukapphalanti
 tikhiṇaphalaṃ dukkhaphalanti.

8. Kassakavatthu

67. Na taṃ kammaṃ kataṃ sādhūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ kassakaṃ ārabba kathesi.

So kira sāvatthito avidūre ekaṃ khettaṃ kasati. Corā udakaniddhamanena nagaraṃ pavisitvā ekasmiṃ aḍḍhakule umaṅgaṃ bhinditvā bahuṃ hiraññasuvaṇṇaṃ gahetvā udakaniddhamaneneva nikkhamiṃsu. Eko coro te vañcetvā ekaṃ saḥassatthavikaṃ ovaṭṭikāya katvā taṃ khettaṃ gantvā tehi saddhiṃ bhaṇḍaṃ bhājetvā ādāya gacchanto ovaṭṭikato patamānaṃ saḥassatthavikaṃ na sallakkhesi. Taṃ divasaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento taṃ kassakaṃ attano ñāṇajālassa antopaviṭṭhaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti upadhārayamāno idaṃ addasa - “ayaṃ kassako pātova kasitum gamissati, bhaṇḍasāmikā corānaṃ anupadaṃ gantvā ovaṭṭikato patamānaṃ saḥassatthavikaṃ disvā etaṃ gaṇhissanti, maṃ ṭhapetvā tassa añño sakkhī nāma na bhavissati, sotāpattimaggaṃ upanissayopissa atthi, tattha mayā gantum vaṭṭatī”ti. Sopi kassako pātova kasitum gato. Satthā ānandattherena pacchāsamaṇena tattha agamāsi. Kassako satthāraṃ disvā gantvā bhagavantaṃ vanditvā puna kasitum ārabhi. Satthā tena saddhiṃ kiñci avatvāva saḥassatthavikāya patitaṭṭhānaṃ gantvā taṃ disvā ānandattheraṃ āha - “passa, ānanda, āsīviso”ti. “Passāmi, bhante, ghoraviso”ti.

Kassako taṃ kathaṃ sutvā “mama velāya vā avelāya vā vicaraṇaṭṭhānametaṃ, āsīviso kirettha atthi”ti cintetvā satthari ettakaṃ vatvā pakkante “māressāmi na”nti patodalaṭṭhiṃ ādāya gato saḥassabhaṇḍikaṃ disvā “imaṃ sandhāya satthārā kathitaṃ bhavissatī”ti taṃ ādāya nivatto, abyattatāya ekamante ṭhapetvā paṃsunā paṭicchādetvā puna kasitum ārabhi. Manussā ca vibhātāya rattiyaṃ gehe corehi katakammaṃ disvā padānupadaṃ gacchantā taṃ khettaṃ gantvā tattha corehi bhaṇḍassa bhājitaṭṭhānaṃ disvā kassakassa padavalañjaṃ addasaṃsu. Te tassa padānusārena gantvā thavikāya ṭhapitaṭṭhānaṃ disvā paṃsum viyūhitvā thavikaṃ ādāya “tvaṃ gehaṃ vilumpitvā khettaṃ kasamāno viya vicarasī”ti tajjetvā pothetvā netvā rañño dassayiṃsu. Rājā taṃ pavattiṃ sutvā tassa vadhaṃ āṇāpesi. Rājapurisā taṃ pacchābāhaṃ bandhitvā kasāhi tālentā āghātanaṃ nayiṃsu. So kasāhi tāliyamāno aññaṃ kiñci avatvā “passānanda, āsīvisoti, passāmi bhagavā ghoraviso”ti vadanto gacchati. Atha naṃ rājapurisā “tvaṃ satthu ceva ānandattherassa ca kathaṃ kathesi, kiṃ nāmeta”nti pucchitvā - “rājānaṃ daṭṭhum labhamāno kathessāmi”ti vutte rañño santikaṃ netvā rañño taṃ pavattiṃ kathayiṃsu. Atha naṃ rājā “kasmā evaṃ kathesi”ti pucchi. So “nāhaṃ, deva, coro”ti vatvā kasanatthāya nikkhantakālato paṭṭhāya sabbamaṃ taṃ pavattiṃ rañño ācikkhi. Rājā tassa kathaṃ sutvā “ayaṃ bhaṇe loka aggapuggalaṃ satthāraṃ sakkhiṃ apadisati, na yuttaṃ etassa dosaṃ āropetum, ahamettha kattabbaṃ jānissāmi”ti taṃ ādāya sāyanhasamaye satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ pucchi - “bhagavā kacci tumhe ānandattherena saddhiṃ etassa kassakassa kasanatthānaṃ gatā”ti? “Āma, mahārājā”ti. “Kiṃ vo tattha diṭṭha”nti? “Saḥassatthavikā, mahārājā”ti. “Disvā kiṃ avocutthā”ti? “Idaṃ nāma, mahārājā”ti. “Bhante, sacāyaṃ puriso tumhādisaṃ apadisāṃ nākarissa, na jīvitaṃ alabhissa, tumhehi pana kathitakathaṃ kathetvā tena

jīvitam laddha”nti. Taṃ sutvā satthā “āma, mahārāja, ahampi ettakameva vatvā gato, paṇḍitena nāma yaṃ kammaṃ katvā pacchānutappaṃ hoti, taṃ na kattabba”nti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

67. “Na taṃ kammaṃ kataṃ sādhu, yaṃ katvā anutappati;
Yassa assumukho rodaṃ, vipākaṃ paṭisevatī”ti.

Tattha na taṃ kammanti yaṃ nirayādīsu nibbattanasamattham dukkhuḍḍayaṃ kammaṃ katvā anussaranto anussaritānussaritakkhaṇe anutappati anusocati, taṃ kataṃ na sādhu na sundaraṃ niratthakaṃ. Yassa assumukhoti yassa assūhi tintamukho rodanto vipākaṃ anubhotīti.

Desanāvasāne kassako upāsako sotāpattiphalaṃ patto, sampattabhikkhūpi sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇiṃsūti.

Kassakavatthu aṭṭhamam.

9. Sumanamālākāravatthu

68. Tañca kammaṃ kataṃ sādhuṃ imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto sumanaṃ nāma mālākāraṃ ārabha kathesi.

So kira devasikaṃ bimbisārārājānaṃ pātova aṭṭhahi sumanapupphanālīhi upaṭṭhahanto aṭṭha kahāpaṇe labhati. Athekadivasam tasmim pupphāni gahetvā nagaraṃ pavittṭhamatte bhagavā mahābhikkhusaṅghaparivuto chabbaṇṇaramsiyo vissajjetvā mahatā buddhānubhāvena mahatiyā buddhalīlāya nagaraṃ piṇḍāya pāvisi. Bhagavā hi ekadā chabbaṇṇaramsiyo cīvarena paṭicchādetvā aññataro piṇḍapātiko viya carati tiṃsayojanamaggaṃ aṅgulimālassa paccuggamaṃ gacchanto viya, ekadā chabbaṇṇaramsiyo vissajjetvā kapilavatthuppavesanādīsu viya. Tasmimpi divase sarīrato chabbaṇṇaramsiyo vissajjento mahantena buddhānubhāvena mahatiyā buddhalīlāya rājagahaṃ pāvisi. Mālākāro bhagavato ratanagghiyasadisam attabhāvaṃ disvā dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇaasītānubyañjanasarīrasobhaggaṃ oloketvā pasannacitto “kiṃ nu kho satthu adhikāraṃ karomī”ti cintetvā aññaṃ apassanto “imehi pupphehi bhagavantaṃ pūjessāmī”ti cintetvā puna cintesi - “imāni rañño nibaddhaṃ upaṭṭhānapupphāni, rājā imāni alabhanto maṃ bandhāpeyya vā ghātāpeyya vā raṭṭhato vā pabbājeyya, kiṃ nu kho karomī”ti? Athassa etadahosi “rājā maṃ ghātetu vā bandhāpetu vā raṭṭhato pabbājetu vā, so hi mayhaṃ dadamānopi imasmim attabhāve jīvitamattaṃ dhanaṃ dadeyya, satthupūjā pana me anekāsu kappakoṭṭisu alaṃ hitāya ceva sukhāya cā”ti attano jīvitam tathāgatassa pariccaji.

So “yāva me pasannaṃ cittaṃ na patikuṭati, taṃ tāvadeva pūjaṃ karissāmī”ti haṭṭhatuṭṭho udaggudaggo satthāraṃ pūjesi. Kathaṃ? Paṭhamam tāva dveva pupphamutṭhiyo tathāgatassa upari khihi, tā uparimatthake vitānaṃ hutvā aṭṭhaṃsu. Aparā dve mutṭhiyo khihi, tā dakkhiṇahatthapassena mālāpaṭacchannena otarivā aṭṭhaṃsu. Aparā dve mutṭhiyo khihi, tā piṭṭhipassena otarivā tatheva aṭṭhaṃsu. Evam aṭṭha nālīyo aṭṭha mutṭhiyo hutvā catūsu ṭhānesu tathāgataṃ parikkhipiṃsu. Purato gamanadvāramattameva ahosi. Pupphānaṃ vaṇṭāni anto ahesum, pattāni bahimukhāni. Bhagavā rajatapattaparikkhitto viya hutvā pāyāsi. Pupphāni

acittakānīpi sacittakam nissāya sacittakāni viya abhijjivā apatitvā satthārā saddhimyeva gacchanti, t̥hitaṭhitaṭṭhāne tiṭṭhanti. Satthu sarīrato sataśahassavijjulatā viya raṃsiyo nikkhamiṃsu. Purato ca pacchato ca dakkhiṇato ca vāmato ca sīsamatthakato ca nirantaram nikkhantaramsīsu ekāpi sammukhasammukhaṭṭhānēva apalāyitvā sabbāpi satthāram tikkhattum padakkhiṇam katvā taruṇatālakkhandhappamāṇā hutvā purato eva dhāvanti. Sakalanagaram saṅkhubhi. Antonagare nava koṭiyo, bahinagare nava koṭiyoti aṭṭhārasasu koṭīsu ekopi puriso vā itthī vā bhikkham gahetvā anikkhanto nāma natthi. Mahājano sīhanādam nadanto celukkhepasahassāni karonto satthu puratova gacchati. Satthāpi mālākārassa guṇam pākaṭam kātuṃ tigāvutappamāṇe nagare bhericaraṇamaggeneva acari. Mālākārassa sakalasarīram pañcavaṇṇāya pītiyā paripūri.

So thokaññeva tathāgatena saddhim caritvā manosilārase nimuggo viya buddharasmīnam anto pavitṭho satthāram thometvā vanditvā tucchapacchimeva gahetvā geham agamāsi. Atha nam bhariyā pucchi “kham pupphānī”ti? “Satthā me pūjito”ti. “Rañño dāni kiṃ karissasi”ti? “Rājā maṃ ghātetu vā raṭṭhato vā nīharatu, aham jīvitam paricajitvā satthāram pūjesiṃ, sabbapupphāni aṭṭha muṭṭhiyova ahesum, evarūpā nāma pūjā jātā. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni karonto satthārā saddhim carati, yo esa mahājanassa ukkuṭṭhisaddo, tasmim t̥hāne eso”ti. Athassa bhariyā andhabālātāya evarūpe pāṭihāriye pasādam nāma ajanetvā tam akkositvā paribhāsivā “rājāno nāma caṇḍā, sakim kuddhā hatthapādādicchedanena bahumpi anattam karonti, tayā katakammena mayhampi anatto siyā”ti putte ādāya rājakulam gantvā raññā pakkositvā “kiṃ eta”nti pucchitā āha - “mama sāmiko tumhākam upaṭṭhānapupphehi satthāram pūjetvā tucchahatto gharam āgantvā ‘kham pupphānī’ti mayā puṭṭho idaṃ nāma vadesi, aham tam paribhāsivā ‘rājāno nāma caṇḍā, sakim kuddhā hatthapādādicchedanena bahumpi anattam karonti, tayā katakammena mayhampi anatto siyā’ti tam chaḍḍetvā idhāgatā, tena katam kammam sukataṃ vā hotu, dukkaṭam vā, tassevetam, mayā tassa chaḍḍitabhāvam jānāhi, devā”ti. Rājā paṭhamadassaneneva sotāpattiphalam patto saddho pasanno ariyasāvako cintesi - “aho ayam itthī andhabālā, evarūpe guṇe pasādam na uppādesi”ti. So kuddho viya hutvā, “amma, kiṃ vadesi, mayham upaṭṭhānapupphehi tena pūjā katā”ti? “Āma, devā”ti. “Bhaddakam te katam tam chaḍḍentiya, mama pupphehi pūjākārassa aham kattabbayuttakam jānissāmi”ti tam uyyojetvā vegena satthu santikam gantvā vanditvā satthārā saddhimyeva vicari.

Satthā rañño cittappasādam ṇatvā bhericaraṇavīthiyā nagaram caritvā rañño gharadvāram agamāsi. Rājā pattam gahetvā satthāram geham pavesetukāmo ahosi. Satthā pana rājaṇaṇeveya nisīdanākāram dassesi. Rājā tam ṇatvā “sīgham maṇḍapam karoṭhā”ti taṅkhaṇaṇñeva maṇḍapam kārāpesi. Nisīdi satthā saddhim bhikkhusaṅghena. Kasmā pana satthā rājageham na pāvisi?

Evam kirassa ahosi - “sacāham anto pavisitvā nisīdeyyam, mahājano maṃ daṭṭhum na labheyya, mālākārassa guṇo pākaṭo na bhaveyya, rājaṇaṇe pana maṃ nisinnam mahājano daṭṭhum labhissati, mālākārassa guṇo pākaṭo bhavissati”ti. Guṇavantānañhi guṇam buddhā eva pākaṭam kātuṃ sakkonti, avasesajano guṇavantānam guṇam kathento maccharāyati. Cattāro pupphapaṭā catuddisaṃ aṭṭhamsu. Mahājano satthāram parivāresi. Rājā buddhappamukham bhikkhusaṅgham paṇītenāhārena parivisi. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanam katvā

purimanayeneva catūhi pupphapaṭeḥi parikkhitto sīhanādaṃ nadanto mahājanena parivuto vihāraṃ agamāsi. Rājā satthāraṃ anugantvā nivatto mālākāraṃ pakkosāpetvā “mama āharitapupphehi kinti katvā satthāraṃ pūjesī”ti pucchi. Mālākāro “rājā maṃ ghātetu vā raṭṭhato vā pabbājetūti jīvitaṃ pariccajivā pūjesiṃ devā”ti āha. Rājā “tvam mahāpuriso nāmā”ti vatvā aṭṭha hatthī ca asse ca dāse ca dāsiyo ca mahāpasāadhanāni ca aṭṭha kahāpaṇasahassāni ca rājakulato nīharitvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā aṭṭha nāriyo ca aṭṭha gāṃavare cāti idaṃ sabbatṭhakaṃ nāma dānaṃ adāsi.

Ānandatthero cintesi - “ajja pātova paṭṭhāya sīhanādasahassāni ceva celukkhepasahassāni ca pavattanti, ko nu kho mālākārassa vipāko”ti? So satthāraṃ pucchi. Atha naṃ satthā āha - “ānanda, iminā mālākārena appamattakaṃ kammaṃ kata”nti mā sallakkhesi, ayañhi mayhaṃ jīvitaṃ pariccajivā pūjaṃ akāsi. So evaṃ mayi cittaṃ pasādetvā -

“Kappānaṃ satasahassaṃ, duggatiṃ na gamissati;
Ṭhatvā devamanussesu, phalaṃ etassa kammuno;
Pacchā paccekasambuddho, sumano nāma bhavissatī”ti. -

Āha. Satthu pana vihāraṃ gantvā gandhakuṭipavisanakāle tāni pupphāni dvārakoṭṭhake paṭimsu. Sāyanhasamaye bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “aho acchariyaṃ mālākārassa kammaṃ, dharamānakabuddhassa jīvitaṃ pariccajivā pupphapūjaṃ katvā taṅkhaṇaṇṇeva sabbatṭhakaṃ nāma labhatī”ti. Satthā gandhakuṭito nikkhamitvā tiṇṇaṃ gamanānaṃ aṇṇatarena gamanena dhammasabhaṃ gantvā buddhāsane nisīditvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “āma, bhikkhave, yassa kammaṃ katattā pacchānutappaṃ na hoti, anussaritānussaritakkhaṇe somanassameva uppajjati, evarūpaṃ kammaṃ kattabbamevā”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

68. “Taṅca kammaṃ kataṃ sādhu, yaṃ katvā nānutappati;
Yassa paṭito sumano, vipākaṃ paṭisevatī”ti.

Tattha yaṃ katvāti yaṃ devamanussasampattīnañceva nibbānasampattiyaṃ ca nibbattanasamatthaṃ sukhudrayaṃ kammaṃ katvā nānutappati, atha kho diṭṭhadhammeyeva anussaritānussaritakkhaṇeyeva pītivegena paṭito somanassavegena ca sumano hutvā āyatiṃ pītisomanassajāto hutvā vipākaṃ paṭisevati, taṃ kammaṃ kataṃ sādhu bhaddakanti.

Desanāvasāne caturāsītiyā paṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti.

Sumanamālākāravatthu navamaṃ.

10. Uppalavaṇṇattherīvatthu

69. Madhuvā maññatīti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto uppalavaṇṇattheriṃ ārabha kathesi.

Sā kira padumuttarabuddhassa pādamūle patthanaṃ paṭṭhapetvā kappasatasahassaṃ puññāni kurumānā devesu ca manussesu ca saṃsaranti imasmiṃ buddhuppāde deva lokato cavitvā sāvattiyaṃ seṭṭhikule paṭisandhiṃ gaṇhi. Nīluppalagabbhasamānavāṇatāya cassā uppalavaṇṇatveva nāmaṃ akāṃsu.

Athassā vayappattakāle sakalajambudīpe rājāno ca seṭṭhino ca seṭṭhissa santikaṃ sāsanaṃ paṇiṃsu - “dhītaraṃ amhākaṃ detū”ti. Apahiṇanto nāma nāhosi. Tato seṭṭhi cintesi - “ahaṃ sabbesaṃ manaṃ gahetuṃ na sakkhissāmi, upāyaṃ panaṃ karissāmi”ti dhītaraṃ pakkosāpetvā, “amma, pabbajituṃ sakkhissasī”ti āha. Tassā pacchimabhavikattā taṃ vacanaṃ sīse āsittaṃ satapākatelaṃ viya ahosi. Tasmā pitaraṃ “pabbajissāmi, tātā”ti āha. So tassā mahantaṃ sakkāraṃ katvā bhikkhuniupassayaṃ netvā pabbājesi. Tassā acirapabbajitāya eva uposathāgāre kālavāro pāpuṇi. Sā dīpaṃ jāletvā uposathāgāraṃ sammajjitvā dīpasikhāya nimittaṃ gaṇhitvā ṭhitāva punappunaṃ olokayamānā tejokasiṇārammaṇaṃ jhānaṃ nibbattetvā tameva pādakaṃ katvā arahattaṃ pāpuṇi saddhiṃ paṭisambhidāhi ceva abhiññāhi ca.

Sā aparena samayena janapadacārikaṃ caritvā paccāgantvā andhavanaṃ pāvisi. Tadā bhikkhunīnaṃ araṇṇavāso appaṭikkhitto hoti. Athassā tattha kuṭikaṃ katvā mañcakaṃ pañṇāpetvā sāṇiyā parikkhipiṃsu. Sā sāvattthiyaṃ piṇḍāya pavisitvā nikkhami. Mātulaputto panassā nandamāṇavo nāma gihikālato paṭṭhāya paṭibaddhacitto. So tassā āgatabhāvaṃ sutvā theriyā āgamanato puretameva andhavanaṃ gantvā taṃ kuṭikaṃ pavisitvā heṭṭhāmañcake nilīno theriyā āgantvā kuṭikaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya mañcake nisinnamattāya bahi ātapato āgatattā cakkhupathe andhakāre avigateyeva heṭṭhāmañcakato nikkhamitvā mañcakaṃ abhiruyha “mā nassi bāla, mā nassi bālā”ti theriyā vāriyamānoyeva abhibhavitvā attanā patthitakammaṃ katvā pāyāsī. Athassa aguṇaṃ dhāretuṃ asakkontī viya mahāpathavī dvedhā bhijji. So pathaviṃ pavitṭho gantvā mahāvīcimhi eva nibbatti. Therīpi tamatthaṃ bhikkhunīnaṃ ārocesi. Bhikkhuniyo bhikkhūnaṃ etamatthaṃ ārocesuṃ. Bhikkhū bhagavato ārocayiṃsu. Taṃ sutvā satthā bhikkhū āmantetvā, “bhikkhave, bhikkhubhikkhūnī upāsakaupāsikāsu yo koci bālo pāpakammaṃ karonto madhusakkharādīsu kiñci deva madhurarasaṃ khādamāno puriso viya tuṭṭhahaṭṭho udaggudaggo viya karotī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

69. “Madhuvā maññati bālo, yāva pāpaṃ na paccati;
Yadā ca paccati pāpaṃ, bālo dukkhaṃ nigacchatī”ti.

Tattha madhuvāti bālassa hi pāpaṃ akusalakammaṃ karontassa taṃ kammaṃ madhu viya madhurarasaṃ viya iṭṭhaṃ kantaṃ manāpaṃ viya upaṭṭhāti. Iti naṃ so madhuṃva maññati. Yāvāti yattakaṃ kālaṃ. Pāpaṃ na paccatīti diṭṭhadhamme vā samparāye vā vipākaṃ na deti, tāva naṃ evaṃ maññati. Yadā cāti yadā panassa diṭṭhadhamme vā vividhā kammakāraṇā kayiramānassa, samparāye vā nirayādīsu mahādukkhaṃ anubhavantassa taṃ pāpaṃ paccati, atha so bālo dukkhaṃ nigacchatī vindati paṭilabhatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu.

Aparena pana samayena dhammasabhāyaṃ mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi “khīṇāsavāpi maññe kāmasukhaṃ sādīyanti, kāmaṃ sevanti, kiṃ na sevissanti, na hi ete koḷāparukkhā, na ca vammikā allamaṃsasārīrāva, tasmā etepi kāmasukhaṃ sādīyanti, kāmaṃ sevanti”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, khīṇāsavā kāmasukhaṃ sādīyanti, na kāmaṃ sevanti. Yathā hi padumapatte patitaṃ udakabindu, na vilimpati, na saṇṭhāti, vinivattetvā patateva, yathā ca āragge sāsapo

na vilimpati, na saṇṭhāti, vinivattetvā patateva, evaṃ khīṇāsavassa citte duvidhopi kāmo na vilimpati, na saṇṭhātī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ brāhmaṇavagge gāthamāha -

“Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo;
Yo na limpati kāmesu, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Imissā attho brāhmaṇavaggeya āvi bhavissati. Satthā pana rājānaṃ pasenadikosalaṃ pakkosāpetvā, “mahārāja, imasmiṃ sāsane yatheva kulaputtā, evaṃ kuladhītaropi mahantaṃ ṇātigaṇaṇca bhogakkhandhaṇca pahāya pabbajitvā araṇṇe viharanti. Tā evaṃ viharamānā rāgarattā pāpapuggalā omānātimānavasena viheṭhenti, brahmacariyantarāyampi pāpenti, tasmā bhikkhunisaṅghassa antonagare vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Rājā “sādhū”ti sampatiṇṇitvā nagarassa ekapasse bhikkhunisaṅghassa vasanaṭṭhānaṃ kārāpesi. Tato paṭṭhāya bhikkhuniyo antogāmeya vasantīti.

Uppalavaṇṇattherīvattu dasamaṃ.

11. Jambukattheravatthu

70. Māse māseti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā veḷuvane viharanto jambukaṃ ājīvakaṃ ārabha kathesi.

Atīte kira kassapasammāsambuddhakāle gāmaṃ eko kuṭumbiko ekassa therassa vihāraṃ katvā taṃ tattha viharantaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Thero tassa gehe nibaddhaṃ bhuñjati. Atheko khīṇāsavo bhikkhu divā piṇḍāya caranto tassa gehadvāraṃ pāpuṇi. Kuṭumbiko taṃ disvā tassa iriyāpathe pasanno gehaṃ paveśevā sakkaccaṃ paṇītena bhojanena parivisitvā, “bhante, imaṃ sātakaṃ rajitvā nivāseyyāthā”ti mahantaṃ sātakaṃ datvā, “bhante, kesā vo dīghā, tumhākaṃ kesoropanatthāya nhāpitaṃ ānessāmi, sayanattāya ca vo mañcakaṃ gāhāpetvā āgamiṇī”ti āha. Nibaddhaṃ gehe bhuñjanto kulūpako bhikkhu taṃ tassa sakkāraṃ disvā cittaṃ pasādetuṃ nāsakkhi, “ayaṃ taṃ muhuttaṃ diṭṭhassa evarūpaṃ sakkāraṃ karoti, nibaddhaṃ gehe bhuñjantassa pana mayhaṃ na karotī”ti cintetvā vihāraṃ agamāsi. Itaropi teneva saddhiṃ gantvā kuṭumbikena dinnasātakaṃ rajitvā nivāsesi. Kuṭumbikopi nhāpitaṃ ādāya gantvā therassa kese ohārapetvā mañcakaṃ attharāpetvā, “bhante, imasmiṃyeva mañcake sayathā”ti vatvā dvepi there svātānāya nimantetvā pakkāmi.

Nevāsiko tassa taṃ sakkāraṃ kayiramānaṃ adhivāsetuṃ nāsakkhi. Athassa so sāyaṃ therassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā catūhākārehi therāṃ akkosi, “āvuso, āgantuka kuṭumbikassa te gehe bhattaṃ bhuñjanato varataraṃ mīlhaṃ khāditaṃ, kuṭumbikena ānītanhāpitaṃ kesohārāpanato varataraṃ tālaṭṭhikena kese luñcāpetuṃ. Kuṭumbikena dinnasātakanivāsanato varataraṃ naggena vicaritaṃ, kuṭumbikena ābhatamañcake nipajjanato varataraṃ bhūmiyaṃ nipajjitu”nti. Theropi “mā esa bālo maṃ nissāya nassī”ti nimantaṃ anādiyitvā pātova utṭhāya yathāsukhaṃ agamāsi. Nevāsikopi pātova vihare kattabbavattaṃ katvā bhikkhācāraṇāya “idāni āgantuko niddāyati, ghaṇḍikasaddena pabujjheyyā”ti saññāya nakhapitṭheneva ghaṇḍiṃ paharivā gāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Kuṭumbikopi sakkāraṃ katvā therānaṃ āgamanamaggaṃ olokento nevāsikaṃ disvā, “bhante, thero kuhi”nti pucchi. Atha naṃ nevāsiko “mā, āvuso, kiñci avaca, tuyhaṃ kulūpako hiyyo, tava nikkhantavelāya ovaraṃ pavisitvā niddaṃ okkanto pātova utṭhāya

mama vihārasammajjanasaddampi pāṇiyaghaṭṭaparibhojanīyaghaṭṭesu
udakasiñcanasaddampi ghaṇḍikasaddampi karontassa na jānātī”ti āha. Kuṭumbiko
cintesi - “tādisāya iriyāpathasampattiyā samannāgatassa me ayyassa yāva imamhā
kāla niddāyanam nāma natthi, maṃ pana tassa sakkāram karontam disvā addhā
iminā bhadantena kiñci vuttam bhavissatī”ti. So attano paṇḍitabhāvena tam
sakkaccaṃ bhojetvā tassa pattam sādhuṃ dhovivā nānaggarasabhojanassa
pūretvā, “bhante, sace me ayyam passeyyātha, imamassa piṇḍapātam
dadeyyāthā”ti āha.

Itaro tam gahetvāva cintesi - “sace so evarūpaṃ piṇḍapātam bhuñjissati,
imasmimyeva tṭhāne paluddho bhavissatī”ti antarāmagge tam piṇḍapātam chaḍḍetvā
therassa vasanaṭṭhānam gantvā tam tattha olokento na addasa. Atha nam ettakassa
kammassa katattā vīsativassasahassāni katopi samaṇadhammo rakkhitum nāsakkhi.
Āyupariyosāne pana kālam katvā avīcimhi nibbattitvā ekaṃ buddhantaram
mahādukkham anubhavitvā imasmim buddhuppāde rājagahanagare ekasmim
bahvannapāne kulaghare nibbatti. So padasā gamanakālate paṭṭhāya neva sayane
sayitum, na bhattam bhuñjitum icchati, attano sarīravalañjameva khādati. “Bālatāya
ajānanto karotī”ti tam posayimsu. Mahallakakālepi vattham nivāsetum na icchati,
naggova vicarati, bhūmiyam sayati, attano sarīravalañjameva khādati. Athassa
mātāpitaro “nāyam kulagharassa anucchaviko, kevalam alajjanako ājīvakanam esa
anucchaviko”ti tesam santikam netvā “imam dārakam pabbājethā”ti adamsu. Atha
nam te pabbājesum. Pabbājentā ca pana galappamāne āvāṭe tṭhapetvā dvinnam
amsakūṭānam upariṃ padarāni datvā tesam upari nisīditvā tālaṭṭhikhaṇḍena kese
luñcimsu. Atha ne tassa mātāpitaro svātanāya nimantetvā pakkamimsu.

Punadivase ājīvaka “ehi, gāmaṃ pavisissāmā”ti tam vadimsu. So “gacchatha tumhe,
aham idheva bhavissāmī”ti na icchi. Atha nam punappunam vatvā anicchamānam
ohāya agamamsu. Sopi tesam gatabhāvaṃ ṇatvā vaccakuṭiyā padaram vivaritvā
oruyha ubhoḥi hatthehi ālopaṃ ālopaṃ katvā gūtham khādi. Ājīvaka tassa
antogāmato āhāram pahiṇimsu. Tampi na icchi. Punappunam vuccamānopi “na me
iminā attho. Laddho me āhāro”ti āha. “Kham laddho”ti? “Idheva laddho”ti. Evaṃ
dutiye tatiye catutthepi divase tehi bahumpi vuccamāno “aham idheva bhavissāmī”ti
gāmaṃ gantum na icchi. Ājīvaka “ayaṃ divase divase neva gāmaṃ pavisitum
icchati, na amhehi pahitāhāram āharitum icchati, idheva me laddho”ti vadati, kiṃ nu
kho karoti, pariggaṇhissāma na”nti gāmaṃ pavisantā ekaṃ dve jane tassa
pariggaṇhanattham ohāya gamimsu. Te pacchato gacchantā viya hutvā nilīyimsu.
Sopi tesam gatabhāvaṃ ṇatvā purimanayeneva vaccakuṭim oruyha gūtham khādi.

Itare tassa kiriyaṃ disvā ājīvakanam ārocayimsu. Tam sutvā ājīvaka “aho bhāriyaṃ
kammaṃ, sace samaṇassa gotamassa sāvakā jāneyyum, ājīvaka gūtham
khādamānā vicarantī”ti amhākaṃ akittim pakāseyyum, nāyam amhākaṃ
anucchaviko”ti tam attano santikā nīharimsu. So tehi nīharito mahājanassa
uccārakaraṇaṭṭhāne pattharito eko piṭṭhipāsāno atthi. Tasmim mahantaṃ soṇḍi,
piṭṭhipāsānam nissāya mahājanassa uccārakaraṇaṭṭhānam. So tattha gantvā rattim
gūtham khāditvā mahājanassa sarīravalañjanatthāya āgamanakāle ekena hatthena
pāsānassa ekaṃ antam olubbha ekaṃ pādam ukkhipitvā jaṇṇuke tṭhapetvā
uddhamvātābhimukho mukham vivaritvā tiṭṭhati. Mahājano tam disvā upasaṅkamitvā
vanditvā, “bhante, kasmā ayyo mukham vivaritvā tṭhito”ti pucchati. “Aham
vātabhakkho, añño me āhāro natthī”ti. Atha “kasmā ekaṃ pādam jaṇṇuke katvā

ṭhitosi, bhante”ti? “Ahaṃ uggatapo ghoratapo, mayā dvīhi pādehi akkantā pathavī kampati, tasmā ekaṃ pādaṃ ukkhipitvā jaṇṇuke ṭhapetvā ṭhitomhi. Ahañhi rattindivaṃ ṭhitakova vītināmemi, na nisīdāmi, na nipajjāmi”ti. Manussā nāma yebhuyyena vacanamattameva saddahanti, tasmā “aho acchariyaṃ, evarūpāpi nāma tapassino honti, na no evarūpā diṭṭhapubbā”ti yebhuyyena aṅgamagadhavāsino saṅkhubhitvā upasaṅkamitvā māse māse mahantaṃ sakkāraṃ abhiharanti. So “ahaṃ vātameva bhakkhāmi, na aññaṃ āhāraṃ. Aññañhi me khādantassa tapo nassatī”ti tehi abhihaṭaṃ na kiñci icchatī. Manussā “mā no, bhante, nāsetha, tumhādisena ghoratapena paribhoge kate amhākaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya saṃvattatī”ti punappunaṃ yācanti. Tassa añño āhāro na ruccati. Mahājanassa pana yācanāya pīlito tehi ābhatāni sappiphāṇitādīni kusaggena jivhagge ṭhapetvā “gacchatha, alaṃ vo ettaṃ hitāya sukhāya cā”ti uyyojesi. Evaṃ so pañcapañña vassāni naggo gūthaṃ khādanto kese luñcanto bhūmiyaṃ sayamāno vītināmesi.

Buddhānampi kho paccūsakāle lokavolokanaṃ avijahitameva hoti. Tasmā ekadivasaṃ bhagavato paccūsasamaye lokaṃ volokentassa ayaṃ jambukājīvako ñāṇajālassa anto paññāyi. Satthā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti āvajjetvā tassa saha paṭisambhidāhi arahattassūpanissayaṃ disvā “ahaṃ etaṃ ādiṃ katvā ekaṃ gāthaṃ bhāsissāmi, gāthāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati. Imaṃ kulaputtaṃ nissāya mahājano sotthibhāvaṃ pāpuṇissatī”ti ñatvā punadivase rājagahe piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭikkanto ānandattheraṃ āmantesi - “ānanda, jambukājīvakassa santikaṃ gamissāmi”ti. “Bhante, kiṃ tumheyeva gamissathā”ti? “Āma, ahamevā”ti evaṃ vatvā satthā vaḍḍhamānakacchāyāya tassa santikaṃ pāyāsi.

Devatā cintayimṣu - “satthā sāyaṃ jambukājīvakassa santikaṃ gacchati, so ca jegucche uccārapassāvadantakaṭṭhakiliṭṭhe piṭṭhipāsāṇe vasatī, devaṃ vassāpetuṃ vaṭṭatī”ti attano ānubhāvena taṃ muhuttaṃyeva devaṃ vassāpesuṃ. Piṭṭhipāsāṇo suci nimmalo ahosi. Athassa upari pañcavaṇṇaṃ pupphavassaṃ vassāpesuṃ. Satthā sāyaṃ jambukājīvakassa santikaṃ gantvā “jambukā”ti saddamakāsi. Jambuko “ko nu kho esa, dujjano maṃ jambukavādena vadatī”ti cintetvā “ko eso”ti āha. “Ahaṃ samaṇo”ti. “Kiṃ mahāsamaṇā”ti? “Ajja me ekarattiṃ idha vasanaṭṭhānaṃ dehi”ti. “Natthi, mahāsamaṇa, imasmiṃ ṭhāne vasanaṭṭhāna”nti. “Jambuka, mā evaṃ kari, ekarattiṃ me vasanaṭṭhānaṃ dehi, pabbajitā nāma pabbajitaṃ patthenti, manussā manussaṃ, pasavo pasava”nti. “Kiṃ pana tvaṃ pabbajito”ti? “Āma, pabbajitomhī”ti. “Sace tvaṃ pabbajito, kahaṃ te lābukaṃ, kahaṃ dhūmakatacchuko, kahaṃ yaññasuttaka”nti? “Atthetaṃ mayhaṃ, visuṃ visuṃ pana gahetvā vicaraṇaṃ dukkha”nti abbhantareneva gahetvā carāmi”ti. So “carissasi tvaṃ etaṃ aggaṇhitvā”ti kujjhi. Atha naṃ satthā āha - “hotu, jambuka, mā kujjha, vasanaṭṭhānaṃ me ācikkhā”ti. “Natthi, mahāsamaṇa, ettha vasanaṭṭhāna”nti.

Satthā tassa vasanaṭṭhānato avidūre ekaṃ pabbhāraṃ atthi, taṃ niddisanto “etasmīṃ pabbhāre ko vasatī”ti āha. “Natthi koci, mahāsamaṇā”ti. “Tena hi etaṃ mayhaṃ dehi”ti. “Tvaññeva jāna, mahāsamaṇā”ti. Satthā pabbhāre nisīdanaṃ paññāpetvā nisīdi. Paṭhamayāme cattāro mahārājāno catuddisaṃ ekobhāsaṃ karontā satthu upaṭṭhānaṃ āgamimṣu. Jambuko obhāsaṃ disvā “ko obhāso nāmeso”ti cintesi. Majjhmayāme sakko devarājā āgami. Jambuko tampi disvā “ko nāmeso”ti cintesi. Pacchimayāme ekāya aṅguliyā ekaṃ, dvīhi dve, dasahi dasa cakkavālāni obhāsetuṃ samattho mahābrahmā sakalaṃ araṇñaṃ ekobhāsaṃ

karonto āgami. Jambuko tampi disvā “ko nu kho eso”ti cintetvā pātova satthu santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ ʈhito satthāraṃ pucchi - “mahāsamaṇa, tumhākaṃ santikaṃ catasso disā obhāsento ke āgatā”ti? “Cattāro mahārājāno”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Maṃ upaṭṭhātu”nti. “Kiṃ pana tvaṃ catūhi mahārājehi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, mahārājūnampi atirājā”ti. “Majjhimayāme pana ko āgato”ti? “Sakko devarājā, jambukā”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Maṃ upaṭṭhātumevā”ti. “Kiṃ pana tvaṃ sakkadevarājatopi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, sakkatopi uttaritaromhi, eso pana mayhaṃ gilānupaṭṭhāko kappiyakāraṇasāmaṇerasadiso”ti. “Pacchimayāme sakalaṃ araṇṇaṃ obhāsetvā ko āgato”ti? “Yaṃ loke brāhmaṇādayo khipitvā pakkhalitvā ‘namo mahābrahmuno’ti vadanti, so eva mahābrahmā”ti. “Kiṃ pana tvaṃ mahābrahmatopi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, ahañhi brahmunāpi atibrahmā”ti. “Acchariyosi tvaṃ, mahāsamaṇa, mayhaṃ pana pañca paññāsa vassāni idha vasantassa etesu ekopi maṃ upaṭṭhātuṃ nāgatapubbo. Ahañhi ettakaṃ addhānaṃ vātabhakkho hutvā ʈhitakova vītināmesim, na tāva te mayhaṃ upaṭṭhānaṃ āgatapubbā”ti.

Atha naṃ satthā āha - jambuka, tvaṃ lokasmiṃ andhabālaṃ mahājanaṃ vañcayamāno mampi vañcetukāmo jāto, nanu tvaṃ pañcapaññāsa vassāni gūthameva khādi, bhūmiyaṃyeva nipajji, naggo hutvā vicari, tālaṭṭhikhaṇḍena kese luñci. Atha ca pana lokaṃ vañcento “ahaṃ vātabhakkho, ekapādena tiṭṭhāmi, na nisīdāmi, na nipajjāmī”ti vadesi, “mamampi vañcetukāmosi pubbepi tvaṃ pāpikaṃ lāmikaṃ diṭṭhiṃ nissāya ettakaṃ kālaṃ gūthabhakkho bhūmisayo naggo vicaranto tālaṭṭhikhaṇḍena kesaluñcanaṃ patto, idānipi pāpikaṃ lāmikaṃ diṭṭhimeva gaṇhāsī”ti. “Kiṃ pana mayā kataṃ, mahāsamaṇā”ti? Athassa satthā pubbe katakammaṃ ācikkhi. Tassa satthari kathenteyeva saṃvego uppajji, hirottappaṃ upaṭṭhitaṃ, so ukkuṭiko nisīdi. Athassa satthā udakasāṭikaṃ khipitvā adāsi. So taṃ nivāsetvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthāpissa anupubbim kathāṃ kathetvā dhammaṃ desesi. So desanāvasāne saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā satthāraṃ vanditvā utṭhāyāsanaṃ pabbajjañca upasampadañca yāci. Ettāvatā tassa purimakammaṃ parikkhiṇaṃ. Ayañhi khīṇāsavamahātheraṃ catūhi akkosehi akkositvā yāvāyaṃ mahāpathavī tigāvutādhikaṃ yojanaṃ ussannā, tāva avīcimhi paccitvā tattha pakkāvasesena pañcapaññāsa vassāni imaṃ vipākāraṃ patto. Tenassa taṃ kammaṃ khīṇaṃ. Vīsatī pana vassasahassāni iminā katassa samaṇadhammassa phalaṃ nāsetuṃ na sakkā. Tasmā satthā dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā “ehi, bhikkhu, cara brahmacariyaṃ sammā dukkhassa antakiriyaṃ”ti āha. Tāvadevassa gihiliṅgaṃ antaradhāyi aṭṭhaparikkhāradharo saṭṭhivassikamahāthero viya ahosi.

Aṅgamagadhavāsīnaṃ tassa sakkāraṃ gahetvā āgatadivaso kiresa, tasmā ubhayaraṭṭhavāsīno sakkāraṃ gahetvā āgatā tathāgataṃ disvā “kiṃ nu kho amhākaṃ ayyo jambuko mahā, udāhu samaṇo gotamo”ti cintetvā “sace samaṇo gotamo mahā bhavēyya, ayaṃ samaṇassa gotamassa santikaṃ gacchēyya, jambukājīvākassa pana mahantatāya samaṇo gotamo imassa santikaṃ āgato”ti cintayim̐su. Satthā mahājanassa parivitakkaṃ ṇatvā, “jambuka, tava upaṭṭhākānaṃ kaṅkhaṃ chindāhī”ti āha, so “ahampi, bhante, ettakameva paccāsīsāmī”ti vatvā catutthajjhānaṃ samāpajjitvā utṭhāya tālappamāṇaṃ vehāsaṃ abbhuggantvā “satthā me, bhante bhagavā, sāvakohamasmi”ti vatvā oruyha vanditvā puna dvitālamattaṃ titālamattanti evaṃ sattatālamattaṃ vehāsaṃ abbhuggantvā oruyha attano sāvakabhāvaṃ jānāpesi. Taṃ disvā mahājano “aho buddhā nāma acchariyā

anopamaguṇā”ti cintesi. Satthā mahājanena saddhiṃ kathento evamāha - “ayaṃ ettakaṃ kālaṃ tumhehi ābhaṭaṃ sakkāraṃ kusaggena jivhagge ṭhapetvā ‘tapacaraṇaṃ pūremī’ti idha nivuṭṭho, sacepi iminā upāyena vassasataṃ tapacaraṇaṃ pūreyya, yā cassa idāni kālaṃ vā bhaṭtaṃ vā kukkucāyitvā abhuñjantassa bhattachedanakusalacetanā, tassā taṃ tapacaraṇaṃ soḷasiṃ kalampi na agghatī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

70. “Māse māse kusaggena, bālo bhuñjeyya bhojanaṃ;
Na so saṅkhātadhammānaṃ, kalam agghati soḷasi”nti.

Tassattho - sace bālo apariññātadhammo sīlādiguṇā paribāhiro titthāyatane pabbajito “tapacaraṇaṃ pūressāmī”ti māse māse patte kusaggena bhojanaṃ bhuñjanto vassasataṃ bhuñjeyya bhojanaṃ. Na so saṅkhātadhammānaṃ, kalam agghati soḷasinti saṅkhātadhammā vuccanti ñātadhammā tulitadhammā. Tesu heṭṭhimakoṭiyā sotāpanno saṅkhātadhammo, uparimakoṭiyā khīṇāsavo. Imesaṃ saṅkhātadhammānaṃ so bālo kalam na agghati soḷasinti puggalādhiṭṭhānā desanā. Ayaṃ panettha attho - yā cassa tathā tapacaraṇaṃ pūrentassa vassasataṃ cetanā yā ca saṅkhātadhammānaṃ kālaṃ vā bhaṭtaṃ vā kukkucāyitvā abhuñjantānaṃ ekā bhattachedanakusalacetanā, tassā cetanāya sā tāva dīgharattaṃ pavattacetanā soḷasiṃ kalam na agghati. Idaṃ vuttaṃ hoti - yaṃ tassā saṅkhātadhammānaṃ cetanāya phalaṃ, taṃ soḷasa koṭṭhāse katvā tato ekekaṃ puna soḷasa soḷasa koṭṭhāse katvā tato ekassa koṭṭhāsassa yaṃ phalaṃ, tadeva tassa bālassa tapacaraṇato mahapphalataranti.

Desanāvasāne caturāsītiyā paṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti.

Jambukattheravatthu ekādasamaṃ.

12. Ahipetavatthu

71. Na hi pāpaṃ kataṃ kammanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto aññataraṃ ahipetaṃ ārabha katesi.

Ekasmiñhi divase jaṭīlasahassassa abbhantaro āyasmā lakkhaṇatthero ca mahāmoggallānatthero ca “rājagahe piṇḍāya carissāmā”ti gijjhakūṭato otaranti. Tesu āyasmā mahāmoggallānatthero ekaṃ ahipetaṃ disvā sitaṃ pātvākāsi. Atha naṃ lakkhaṇatthero “kasmā, āvuso, sitaṃ pātukarosi”ti sitakāraṇaṃ pucchi. “Akālo, āvuso lakkhaṇa, imassa pañhassa, bhagavato santike maṃ puccheyyāsī”ti therō āha. Tesu rājagahe piṇḍāya caritvā bhagavato santikaṃ gantvā nisinnesu lakkhaṇatthero pucchi, “āvuso, moggallānaṃ tvaṃ gijjhakūṭa otaranto sitaṃ pātukaritvā mayā sitakāraṇaṃ puṭṭho ‘bhagavato santike maṃ puccheyyāsī’ti avaca, kathehi idāni taṃ kāraṇa”nti. Therō āha - “ahaṃ, āvuso, ekaṃ petaṃ disvā sitaṃ pātvākāsiṃ. Tassa evarūpo attabhāvo - manussasīsaṃ viya assa sīsaṃ, ahissa viya seso attabhāvo, ahipeto nāmesa pamāṇato pañcavīsatiyojaniko, tassa sīsato uṭṭhitā aggijālā yāva naṅguṭṭhā gacchanti, naṅguṭṭhato uṭṭhitā aggijālā yāva sīsā, majjhesīsato uṭṭhitā dve passāni gacchanti, dvīhi passehi uṭṭhitā majjhe otarantī”ti. Dvinnaṃyeva kira petānaṃ attabhāvo pañcavīsatiyojaniko, avasesānaṃ tigāvutappamāṇo. Imassa ceva ahipetassa kākapetassa ca pañcavīsatiyojaniko. Tesu ayaṃ tāva ahipeto. Kākapetampi mahāmoggallāno gijjhakūṭamatthake paccamānaṃ disvā tassa pubbakammaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha -

“Pañcayojanikā jivhā, sīsaṃ te navayojanaṃ;
Kāyo accuggato tuyhaṃ, pañcavīsatiyojanaṃ;
Kiṃ nu kammaṃ karitvāna, pattosi dukkhamīdisa”nti.

Athassa peto ācikkhanto -

“Ahaṃ bhante moggallāna, kassapassa mahesino;
Saṅghassa ābhataṃ bhattaṃ, āhāresiṃ yadicchaka”nti. -

Gāthaṃ vatvā āha - “bhante, kassapabuddhakāle sambahulā bhikkhū gāmaṃ piṇḍāya pavisimso,. Manussā there disvā sampiyāyamānā āsanāsālāyaṃ nisīdāpetvā pāde dhovitvā telaṃ makkhetvā yāguṃ pāyetvā khajjakaṃ datvā piṇḍapātakālaṃ āgamayamānā dhammaṃ suṇantā nisīdimso. Dhammakathāvasāne therānaṃ patte ādāya attano attano gehā nānaggarasabhojanassa pūretvā āharimso. Tadā ahaṃ kāko hutvā āsanāsālāya chadanapiṭṭhe nilīno taṃ disvā ekena gahitapattato tikkhattuṃ mukhaṃ pūrento tayo kabaḷe aggahesiṃ. Taṃ pana bhattaṃ neva saṅghassa santakaṃ, na saṅghassa niyametvā dinnam, na bhikkhūhi gahitāvasesakaṃ. Attano attano gehaṃ netvā manussehi bhuñjitabbakaṃ, kevalaṃ saṅghaṃ uddissa abhihaṭamattameva. Tato mayā tayo kabaḷā gahitā, ettakaṃ me pubbakammaṃ. Svāhaṃ kālaṃ katvā tassa kammaṃ vipākena avīcimhi paccitvā tattha pakkāvasesena idāni gijjhakūṭe kākapeto hutvā nibbatta imaṃ dukkhaṃ paccānubhomī”ti. Idaṃ kākapetassa vatthu.

Idha pana thero “ahipetaṃ disvā sitaṃ pātvākāsi”nti āha. Athassa satthā sakkhī hutvāpi utṭhāya “saccaṃ, bhikkhave, moggallāno āha. Mayāpesa sambodhipattadivaseyeva diṭṭho, apicāhaṃ ‘ye me vacanaṃ na saddaheyyuṃ, tesam ahitāya bhavēyyā’ti parānuddayaṃ na kathesi”nti āha. Lakkhaṇasaṃyuttepi hi mahāmoggallānena diṭṭhakāleyeva satthā tassa sakkhī hutvā vinītavatthūni kathesi, idampi tena tattheva kathitaṃ. Taṃ sutvā bhikkhū tassa pubbakammaṃ pucchimso. Satthāpi tesam kathesi -

Atīte kira bārāṇasiṃ nissāya nadītīre paccekabuddhassa paṇṇasālaṃ karimso. So tattha viharanto nibaddhaṃ nagare piṇḍāya carati. Nāgarāpi sāyaṃpātaṃ gandhapupphādihatthā paccekabuddhassūpaṭṭhānaṃ gacchanti. Eko bārāṇasivāsī puriso taṃ maggaṃ nissāya khettaṃ kasi. Mahājano sāyaṃpātaṃ paccekabuddhassūpaṭṭhānaṃ gacchanto taṃ khettaṃ maddanto gacchatī. Kassako ca “mā me khettaṃ maddathā”ti vārentopi vāretuṃ nāsakkhi. Athassa etadahosi - “sace imasmim ṭhāne paccekabuddhassa paṇṇasālā na bhavēyya, na me khettaṃ maddeyyu”nti. So paccekabuddhassa piṇḍāya pavitṭhakāle paribhogabhājanāni bhinditvā paṇṇasālaṃ jhāpesi. Paccekabuddho taṃ jhāmaṃ disvā yathāsukhaṃ pakkāmi. Mahājano gandhamālaṃ ādāya āgato jhāmapaṇṇasālaṃ disvā “kahaṃ nu kho no ayyo gato”ti āha. Sopi mahājaneneva saddhiṃ gato mahājanamajjhe ṭhitakova evamāha - “mayā tassa paṇṇasālā jhāpitā”ti. Atha naṃ “gaṇhatha, imaṃ pāpimaṃ nissāya mayaṃ paccekabuddhaṃ daṭṭhuṃ na labhimhā”ti daṇḍādīhi pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpesuṃ. So avīcimhi nibbattitvā yāvāyaṃ mahāpathavī yojanamattaṃ ussannā, tāva niraye paccitvā pakkāvasesena gijjhakūṭe ahipeto hutvā nibbatti. Satthā idaṃ tassa pubbakammaṃ kathetvā, “bhikkhave, pāpakammaṃ

nāmetam khīrasadisam, yathā khīram duyhamānameva na pariṇamati. Tathā kammaṃ kayiramānameva na vipaccati. Yadā pana vipaccati, tadā evarūpena dukkhena socatī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

71. “Na hi pāpaṃ kataṃ kammaṃ, sajjukhīraṃva muccati;
Ḍahantaṃ bālaṃanveti, bhasmacchannova pāvako”ti.

Tattha sajjukhīraṃ vāti taṃ khaṇaṃyeva dhenuyā thanehi nikkhantaṃ abbhuṇhaṃ khīraṃ na muccati na pariṇamati. Idaṃ vuttaṃ hoti - yathā idaṃ sajjukhīraṃ taṃ khaṇaṃñeva na muccati na pariṇamati na pakatiṃ vijahati. Yasmiṃ pana bhājane duhitvā gahitaṃ yāva tattha takkādiambilaṃ na pakkhipati, yāva dadhibhājanādikaṃ ambilabhājanaṃ na pāpuṇāti, tāva pakatiṃ avijahitvā pacchā jahati, evameva pāpakammampi kariyamānameva na vipaccati. Yadi vipacceyya, na koci pāpakammaṃ kātuṃ visaheyya. Yāva pana kusalābhiniḃbattā khandhā dharanti, tāva naṃ te rakkhanti. Tesam bhedā apāye nibbattakkhandhesu vipaccati, vipaccamānañca ḍahantaṃ bālaṃanveti. “Kiṃ viyā”ti? “Bhasmacchannova pāvako”ti. Yathā hi chārikāya paṭicchanno vītaccitaṅgāro akkantopi chārikāya paṭicchannattā na tāva ḍahati, chārikaṃ pana tāpetvā cammādīnaṃ ḍahanavasena yāva matthaluṅgā ḍahanto gacchati, evameva pāpakammampi yena kataṃ hoti, taṃ bālaṃ dutiye vā tatiye vā attabhāve nirayādīsu nibbattaṃ ḍahantaṃ anugacchatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesunti.

Ahipetavatthu dvādasamaṃ.

13. Saṭṭhikūṭapetavatthu

72. Yāvadeva anattāyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto saṭṭhikūṭapetaṃ ārabba kathesi.

Purimanayeneva hi mahāmogallānatthero lakkhaṇattherena saddhiṃ gijjhakūṭā orohanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Therena sitakāraṇaṃ puṭṭho “bhagavato santike maṃ puccheyyāsī”ti vatvā piṇḍāya caritvā satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā nisinnakāle puna puṭṭho āha - “ahaṃ, āvuso, ekaṃ petam addasaṃ tigāvutappamāṇena attabhāvena, tassa saṭṭhi ayakūṭasahassāni ādittāni sampajjalitāni uparimatthake patitvā patitvā utṭhahanti sīsaṃ bhindanti, bhinnaṃ bhinnaṃ puna samuṭṭhahati, iminā attabhāvena mayā evarūpo attabhāvo na diṭṭhapubbo, ahaṃ taṃ disvā sitaṃ pātvākāsi”nti. Petavatthusmiñhi -

“Saṭṭhi kūṭasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Sīse tuyhaṃ nipatanti, vobhindanteva matthaka”nti. ādi -

Imameva petam sandhāya vuttaṃ. Satthā therassa kathaṃ sutvāva, “bhikkhave, mayāpesa satto bodhimaṇḍe nisinneneva diṭṭho ‘ye ca pana me vacanaṃ na saddaheyyuṃ, tesam ahitāya bhaveyyā’ti paresam anukampāya na kathesiṃ, idāni pana mogallānassa sakkhī hutvā kathemi”ti āha. Taṃ sutvā bhikkhū tassa pubbakammaṃ pucchiṃsu. Satthāpi nesam kathesi -

Atīte kira bārāṇasiyaṃ sālittakasippe nipphattiṃ patto eko pīṭhasappi ahosi. So nagaradvāre ekassa vaṭarukkhasa heṭṭhā nisinnā sakkarāni khipitvā tassa paṇṇāni chindanto “hatthirūpakaṃ no dassehi, assarūpakaṃ no dassehi”ti gāmadārakehi vuccamāno icchicchitāni rūpāni dassetvā tesam santikā khādanīyādīni labhati.

Athekadivasam rājā uyyānam gacchanto tam padesaṃ pāpuṇi. Dārakā pīṭhasappiṃ pārohantare katvā palāyimsu. Rañño ṭhitamajjhanhike rukkhamaṃ pavittṭhassa chiddāvachiddacchāyā sarīraṃ phari. So “kiṃ nu kho eta”nti uddham olovento rukkhapaṇṇesu hatthirūpakādīni disvā “kassetam kamma”nti pucchitvā “pīṭhasappino”ti sutvā tam pakkosāpetvā āha - “mayham purohito atimukharo appamattakepi vutte bahuṃ bhaṇanto maṃ upaddaveti, sakkhissasi tassa mukhe nālimattā ajalaṇḍikā khipitu”nti? “Sakkhissāmi, deva. Ajalaṇḍikā āharāpetvā purohitena saddhiṃ tumhe antosāṇiyam nisīdatha, ahamettha kattabbaṃ jānissāmi”ti. Atha rājā tathā kāresi. Itaro kattariyaggena sāṇiyā chiddam katvā purohitassa rañña saddhiṃ kathentassa mukhe vivaṭamatte ekekaṃ ajalaṇḍikaṃ khipi. Purohito mukham pavittṭham pavittṭham gili. Pīṭhasappi khīṇāsu ajalaṇḍikāsu sāṇiṃ cālesi. Rājā tāya saññāya ajalaṇḍikānaṃ khīṇabhāvaṃ ñatvā āha - “ācariya, aham tumhehi saddhiṃ kathento katham nittharituṃ na sakkhissāmi, tumhe atimukharatāya nālimattā ajalaṇḍikā gilantāpi tuṇhībhāvaṃ nāpajjathā”ti. Brāhmaṇo maṅguubhāvaṃ āpajjitvā tato paṭṭhāya mukham vivaritvā rañña saddhiṃ sallapituṃ nasakki. Rājā pīṭhasappiguṇaṃ anussarivā tam pakkosāpetvā “tam nissāya me sukham laddha”nti tuṭṭho tassa sabbaṭṭhakaṃ nāma dhanam datvā nagarassa catūsu disāsu cattāro varagāme adāsī. Tamattham viditvā rañño atthadhammānusāsako amacco imaṃ gāthamāha -

“Sādhu kho sippakaṃ nāma, api yādisa kīdisaṃ;
Passa khañjappahārena, laddhā gāmā catuddisā”ti.

So pana amacco tena samayena ayameva bhagavā ahosi. Atheko puriso pīṭhasappinā laddhasampattiṃ disvā cintesi - “ayaṃ nāma pīṭhasappi hutvā imaṃ sippaṃ nissāya mahāsampattiṃ patto, mayāpetam sikkhituṃ vaṭṭatī”ti. So tam upasaṅkamitvā vanditvā “idaṃ me, ācariya, sippaṃ dethā”ti āha. “Na sakkā, tāta, dātu”nti. So tena paṭikkhitto “hotu, ārādhessāmi na”nti tassa hatthapādaparikkammādīni karonto cirassaṃ tam ārādhetaṃ punappunaṃ yāci, pīṭhasappi “ayaṃ me ativiya upakāro”ti tam paṭibāhituṃ asakkonto sippaṃ sikkhāpetvā “nippannaṃ te, tāta, sippaṃ, idāni kiṃ karissasī”ti āha. “Bahi gantvā sippaṃ vīmaṃsissāmi”ti. “Kiṃ karissasī”ti? “Gāviṃ vā manussaṃ vā paharivā māressāmi”ti. “Tātā, gāviṃ mārentassa sataṃ daṇḍo hoti manussaṃ mārentassa sahaṃsaṃ, tvaṃ saputtadāropi tam nittharituṃ na sakkhissasi, mā vinassa, yamhi pahaṇe daṇḍo natthi, tādisaṃ nimātāpitikaṃ kañci upadhārehī”ti. So “sādhū”ti sakkarā ucchaṅge katvā tādisaṃ upadhārayamāno vicaranto gāviṃ disvā “ayaṃ sasāmikā”ti paharituṃ na visahi, manussaṃ disvā “ayaṃ samātāpitiko”ti paharituṃ na visati.

Tena samayena sunetto nāma paccekabuddho tam nagaraṃ nissāya paṇṇasālāya viharati. So tam piṇḍāya pavisaṇaṃ nagaradvārantare disvā “ayaṃ nimātāpitiko, imasmiṃ pahaṇe daṇḍo natthi, imaṃ paharivā sippaṃ vīmaṃsissāmi”ti paccekabuddhassa dakkhiṇakaṇṇasotaṃ sandhāya sakkharaṃ khipi. Sā dakkhiṇakaṇṇasotena pavisitvā vāmena nikkhami, dukkhā vedanā uppajji. Paccekabuddho bhikkhāya carituṃ nāsakki, ākāsaṃ paṇṇasālaṃ gantvā parinibbāyi. Manussā paccekabuddhe anāgacchante “kiñci aphāsukaṃ bhavissatī”ti cintetvā tattha gantvā tam parinibbutaṃ disvā roḍimsu paridevimsu. Sopi mahājanaṃ gacchantaṃ disvā tattha gantvā paccekabuddhaṃ sañjānitvā “ayaṃ piṇḍāya pavisaṇo dvārantare mama sammukhībhūto, aham attano sippaṃ vīmaṃsanto imaṃ pahari”nti āha. Manussā “iminā kira pāpakena paccekabuddho

pahaṭo, gaṇhatha gaṇhathā”ti pothetvā tattheva naṃ jīvitakkhayaṃ pāpesuṃ. So avīcimhi nibbattitvā yāvāyaṃ mahāpathavī yojanamattaṃ ussannā, tāva paccitvā vipākāvasesena gijjhakūṭamatthake saṭṭhikūṭapeto hutvā nibbatti. Satthā tassa imaṃ pubbakammaṃ kathetvā, “bhikkhave, bālassa nāma sippaṃ vā issariyaṃ vā uppajjamānaṃ anattāya uppajjati. Bālo hi sippaṃ vā issariyaṃ vā labhitvā attano anattameva karotī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha.

72. “Yāvadeva anattāya, ñattaṃ bālassa jāyati;
Hanti bālassa sukkaṃsaṃ, muddhamassa vipātaya”nti.

Tattha yāvadevāti avadhiparicchedanatthe nipāto. Ñattanti jānanasabhāvo. Yaṃ sippaṃ jānāti, yaṃhi vā issariye yase sampattiyañca tṭhito janena ñāyati, pākaṭo paññāto hoti, tassettaṃ nāmaṃ. Sippaṃ vā hi issariyādibhāvo vā bālassa anattāyeva jāyati. Taṃ nissāya so attano anattameva karoti. Hantīti vināseti. Sukkaṃsanti kusalakotṭhāsaṃ, bālassa hi sippaṃ vā issariyaṃ vā uppajjamānaṃ kusalakotṭhāsaṃ ghātentameva uppajjati. Muddhanti paññāyetaṃ nāmaṃ. Vipātayanti viddhaṃsayamānaṃ. Tassa hi taṃ sukkaṃsaṃ hanantaṃ paññāsaṅkhātaṃ muddhaṃ vipātentaṃ viddhaṃsentameva hantīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu.

Saṭṭhikūṭapetavatthu terasamaṃ.

14. Cittagahapatiwatthu

73-74. Asantaṃ bhāvanamiccheyyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sudhammattheraṃ ārabba kathesi. Desanā macchikāsaṇḍe samuṭṭhāya sāvattiyaṃ niṭṭhitā.

Macchikāsaṇḍanagarasmiñhi citto nāma gahapati pañcavaggiyānaṃ abbhantaraṃ mahānāmattheraṃ nāma piṇḍāya caramānaṃ disvā tassa iriyāpathe pasīditvā pattaṃ ādāya gehaṃ pavesetvā bhojetvā bhattakiccāvasāne dhammakathaṃ suṇanto sotāpattiphalam patvā acalasaddho hutvā ambāṭakavanaṃ nāma attano uyyānaṃ saṅghārāmaṃ kattukāmo therassa hatthe udakaṃ pādetvā niyyādesi. Tasmim̐ khaṇe “paṭiṭṭhitaṃ buddhasāsana”nti udakapariyantaṃ katvā mahāpathavī kampi. Mahāseṭṭhi uyyāne mahāvihāraṃ kāretvā sabbadisāhi āgatānaṃ bhikkhūnaṃ vivaṭadvāro ahoṣi. Macchikāsaṇḍe sudhammatthero nāma nevāsiko ahoṣi.

Aparena samayena cittassa guṇakathaṃ sutvā dve aggasāvakā tassa saṅgahaṃ kattukāmā macchikāsaṇḍam agamaṃsu. Citto gahapati tesaṃ āgamaṃ sutvā aḍḍhayaṃ yojanamaggaṃ paccuggantvā te ādāya attano vihāraṃ pavesetvā āgantukavattaṃ katvā, “bhante, thokaṃ dhammakathaṃ sotukāmomhī”ti dhammasenāpatiṃ yāci. Atha naṃ thero, “upāsaka, addhānena āgatāmhā kilantarūpā. Apica thokaṃ suṇāhī”ti tassa dhammaṃ kathesi. So therassa dhammaṃ suṇantova anāgāmiphalaṃ pāpuṇi. So dve aggasāvake vanditvā, “bhante, sve bhikkhusahassena saddhiṃ mama gehe bhikkhaṃ gaṇhathā”ti nimantetvā pacchā nevāsikaṃ sudhammattheraṃ “tumhepi, bhante, sve therehi saddhiṃ āgaccheyyāthā”ti nimantesi. So “ayaṃ maṃ pacchā nimanteti”ti kuddho paṭikkhipitvā punappunaṃ yāciyamānopi paṭikkhipi eva. Upāsako “paññāyissatha, bhante”ti pakkamitvā punadivase attano nivesane mahādānaṃ sajjesi.

Sudhammattheropi paccūsakāleyeva “kīdiso nu kho gahapatinā aggasāvakānaṃ sakkāro sajjito, sve gantvā passissāmī”ti cintetvā pātova pattacīvaram ādāya tassa gehaṃ agamāsi.

So gahapatinā “nisīdatha, bhante”ti vuccamānopi “nāhaṃ nisīdāmi, piṇḍāya carissāmī”ti vatvā aggasāvakānaṃ paṭiyāditaṃ sakkāraṃ oloketvā gahapatiṃ jātīyā ghaṭṭetukāmo “ulāro te, gahapati, sakkāro, apicettha ekaññeva natthī”ti āha. “Kiṃ, bhante”ti? “Tilasaṃguḷikā, gahapatī”ti vatvā gahapatinā kākopamāya apasādito kujjhivā “eso te, gahapati, āvāso, pakkamissāmaha”nti vatvā yāvatatiyaṃ vāriyamānopi pakkamitvā satthu santikaṃ gantvā cittaṃ ca attanā ca vuttavacanaṃ ārocesi. Satthā “tayā upāsako saddho pasanno hīnena khumsito”ti tasseva dosaṃ āropetvā paṭisāraṇīyakammaṃ kārapetvā “gaccha, cittaḡahapatiṃ khamāpehī”ti pesesi. So tattha gantvā, “gahapati, mayhameva so doso, khamāhi me”ti vatvāpi “nāhaṃ khamāmi”ti tena paṭikkhitto maṅkubhūto taṃ khamāpetuṃ nāsakkhi. Punadeva satthu santikaṃ paccāgamāsi. Satthā “nāssa upāsako khamissatī”ti jānantopi “mānathaddho esa, tiṃsayojanaṃ tāva maggaṃ gantvā paccāgacchatū”ti khamanūpāyaṃ anācikkhitvā uyyojesi. Athassa punāgatakāle nihata mānassa anudūtaṃ datvā “gaccha, iminā saddhiṃ gantvā upāsakaṃ khamāpehī”ti vatvā “samaṇena nāma ‘mayhaṃ vihāro, mayhaṃ nivāsaṭṭhānaṃ, mayhaṃ upāsako, mayhaṃ upāsikā’ti mānaṃ vā issaṃ vā kātuṃ na vaṭṭati. Evaṃ karontassa hi icchāmānādayo kilesā vaḍḍhanti”ti anusandhiṃ ghaṭṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi -

73. “Asantaṃ bhāvanamiccheyya, purekkhāraṇca bhikkhusu;
Āvāsesu issariyaṃ, pūjā parakulesu ca.
74. “Mameva kata maññantu, gihī pabbajitā ubho.
Mamevātivasā assu, kiccākiccesu kismici;
Iti bālassa saṅkappo, icchā māno ca vaḍḍhati”ti.

Tattha asantanti yo bālo bhikkhu avijjamānaṃ sambhāvanaṃ iccheyya, “assaddhova samāno ‘saddhoti maṃ jano jānātū’ti icchatī”ti. Pāpicchatāniddese vuttanayeneva bālo “asaddho dussīlo appassuto appavivitto kusīto anupaṭṭhitassati asamāhito duppañño akhīṇāsavova samāno ‘aho vata maṃ jano ayaṃ saddho, sīlavā, bahussuto, pavivitto, āraddhavīriyo, upaṭṭhitassati, samāhito, paññavā, khīṇāsavo’ti jāneyyā”ti idaṃ asantasambhāvanaṃ icchati. Purekkhāranti parivāraṃ. “Aho vata maṃ sakalavihāre bhikkhū parivāretvā pañhaṃ pucchanta vihareyyu”nti evaṃ icchācāre ṭhatvā purekkhāraṇca bhikkhūsu icchati. Āvāsesūti saṅghikesu ca āvāsesu yāni vihāramajjhe paṇītasenāsanāni, tāni attano sandiṭṭhasambhattādīnaṃ bhikkhūnaṃ “tumhe idha vasathā”ti vicārento sayampi varataraṃ senāsaṇaṃ palibodhento, sesānaṃ āgantukabhikkhūnaṃ paccantimāni lāmakasenāsanāni ceva amanussapariggahitāni ca “tumhe idha vasathā”ti vicārento āvāsesu issariyaṃ icchati. Pūjā parakulesu cāti neva mātāpitūnaṃ na ñātakānaṃ paresuyeva kulesu “aho vatime mayhameva dadeyyuṃ, na aññesa”nti evaṃ catuppaccayehi pūjaṃ icchati.

Mameva kata maññantūti yassa ca bālassa “yaṃkiñci vihāre uposathāgārādikaraṇavasena kataṃ navakammaṃ, taṃ sabbaṃ amhākaṃ therena katanti evaṃ gihī ca pabbajitā ca ubhopi mameva nissāya kataṃ parikammaṃ niṭṭhitaṃ maññantū”ti saṅkappo uppajjati. Mamevātivasā assūti “gihī ca pabbajitā ca

sabbepi mameva vase vattantu, sakaṭagoṇavāsipharasuādīni vā laddhabbāni hontu, antamaso yāgumattampi tāpetvā pivanādīni vā, evarūpesu kiccākiccesu khuddakamahantesu karaṇīyesu kismiñci ekakiccepi mameva vase vattantu, mameva āpucchitvā karontū”ti saṅkappo uppajjati. Iti bālassāti yassa bālassa sā ca icchā ayañca evarūpo saṅkappo uppajjati, tassa neva vipassanā, na maggaphalāni vaḍḍhanti. Kevalaṃ panassa candodaye samuddassa udakaṃ viya chasu dvāresu uppajjamānā taṇhā ceva navavidhamāno ca vaḍḍhatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sudhammattheropi imaṃ ovādaṃ sutvā satthāraṃ vanditvā uttāyāsanaṃ padakkhiṇaṃ katvā tena anudūtena bhikkhunā saddhiṃ gantvā upāsakassa cakkhupathe āpattiṃ paṭikarivā upāsakaṃ khamāpesi. So upāsakena “khamāmahaṃ, bhante, sace mayhaṃ doso atthi, khamatha me”ti paṭikhamāpito satthārā dinne ovāde ṭhatvā katipāheneva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Upāsakopi cintesi - “mayā satthāraṃ adisvāva sotāpattiphalam pattaṃ, adisvā eva anāgāmiphale patitṭhito, satthāraṃ me daṭṭhuṃ vaṭṭatī”ti. So tilataṇḍulasappipphāṇitavatthacchādanādīhi paripūrāni pañca sakaṭasatāni yojāpetvā “satthāraṃ daṭṭhukāmā āgacchantu, piṇḍapātādīhi na kilamissanti”ti bhikkhusaṅghassa ārocāpetvā bhikkhunīsaṅghassāpi upāsakānampi upāsikānampi ārocāpesi. Tena saddhiṃ pañcasatā pañcasatā bhikkhū ca bhikkhuniyo ca upāsakā ca upāsikāyo ca nikkhamiṃsu. So tesañceva attano parisāya cāti tiṇṇaṃ janasaḥassānaṃ yathā tiṃsayojane magge yāgubhattādīhi kiñci vekallaṃ na hoti, tathā saṃvidahi. Tassa pana nikkhantabhāvaṃ ñatvā yojane yojane devatā khandhāvāraṃ bandhitvā dibbehi yāgukhajjakabhattachapānakādīhi taṃ mahājanaṃ upaṭṭhahimṃsu, kassaci kenaci vekallaṃ na hoti. Evaṃ devatāhi upaṭṭhiyamāno devasikaṃ yojanaṃ gacchanto māsenā sāvattimaṃ pāpuṇi, pañca sakaṭasatāni yathāpūritāneva ahesuṃ. Devatāhi ceva manussehi ca abhihaṭṭaṃ paṇṇākāraṃ vissajjentova agamāsi.

Satthā ānandattheraṃ āha - “ānanda, ajja vaḍḍhamānakacchāyāya citto gahapati pañcahi upāsakasatehi parivuto āgantvā maṃ vandissatī”ti. “Kiṃ pana, bhante, tassa tumhākaṃ vandanakāle kiñci pāṭihāriyaṃ bhavissatī”ti? “Bhavissati, ānandā”ti. “Kiṃ, bhante”ti? Tassa āgantvā “maṃ vandanakāle rājamānena aṭṭhakarīsamatte padese jaṇṇukamattena odhinā pañcavaṇṇānaṃ dibbapupphānaṃ ghanavassaṃ vassissatī”ti. Taṃ kathaṃ sutvā nagaravāsino “evaṃ mahāpuñño kira citto nāma gahapati āgantvā ajja satthāraṃ vandissati, evarūpaṃ kira pāṭihāriyaṃ bhavissati, mayampi taṃ mahāpuññaṃ daṭṭhuṃ labhissāmā”ti paṇṇākāraṃ ādāya maggassa ubhosu passesu aṭṭhaṃsu. Vihārasamīpe āgatakāle pañca bhikkhusatāni paṭhamam āgamimṃsu. Citto gahapati, “ammā, tumhe pacchato āgacchathā”ti mahāupāsikāyo ṭhapetvā pañcahi upāsakasatehi parivuto satthu santikaṃ agamāsi. Buddhānaṃ sammukhaṭṭhāne pana ṭhitā vā nisinnā vā ito vā etto vā na honti, buddhavīthiyā dvīsu passesu niccalāva tiṭṭhanti. Citto gahapati mahantaṃ buddhavīthiṃ okkami. Tiṇi phalāni pattaṇa ariyasāvakena olokitolokitaṭṭhānaṃ kampi. “Eso kira citto gahapati”ti mahājano olokesi. So satthāraṃ upasaṅkamitvā chabbaṇṇānaṃ buddharasmīnaṃ anto pavisitvā dvīsu gopphakesu satthu pāde gahetvā vandi. Taṃ khaṇaṇṇeva vuttappakāraṃ pupphavassaṃ vassī, sādhuḥkārasaḥassāni pavattayimṃsu. So ekamāsaṃ satthu santike vasi, vasamāno ca sakalaṃ buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ vihāreyeva nisīdāpetvā mahādānaṃ adāsi, attanā saddhiṃ āgatepi

antovihāreyeva katvā paṭijaggi. Ekadivasampi attano sakaṭesu kiñci gahetabbam nāhosi, devamanussehi ābhatapaṇṇākāreneva dānam adāsi, sabbakiccāni akāsi. So satthāram vanditvā āha - “bhante, aham ‘tumahākam dānam dassāmī’ti āgacchanto māsam antarāmagge ahosiṃ. Idheva me māso vītivatto, mayā ābhatam paṇṇākāram kiñci gahetum na labhāmi, ettakam kalam devamanussehi ābhatapaṇṇākāreneva dānam adāsiṃ, soham sacepi idha samvaccharam vasissāmi, neva mama deyyadhammam dātum labhissāmi. Aham sakaṭāni otāretvā gantum icchāmi, paṭisāmanatṭhānam me ārocāpethā”ti.

Satthā ānandattheram āha - “ānanda, upāsakassa ekam padesam tuccham kāretvā dehi”ti. Thero tathā akāsi. Kappiyabhūmi kira cittassa gahapatino anuññātā. Upāsakopi attanā saddhiṃ āgatehi tīhi janasahashehi saddhiṃ tucchasakaṭehi puna maggam paṭipajji. Devamanussā utṭhāya, “ayya, tayā tucchasakaṭehi gamanakammaṃ kata”nti sattahi ratanehi sakaṭāni pūrayiṃsu. So attano ābhatapaṇṇākāreneva mahājanam paṭijagganto agamāsi. Ānandatthero satthāram vanditvā āha - “bhante, tumhākam santikam āgacchantopi māsenā āgato, idhāpi māsameva vuṭṭho, ettakam kalam devamanussehi abhihaṭapaṇṇākāreneva mahāvadānam adāsi, idāni pañca sakaṭasatāni tucchāni katvā māseneva kira gamissati, devamanussā panassa utṭhāya, ‘ayya, tayā tucchasakaṭehi gamanakammaṃ kata’nti pañca sakaṭasatāni sattaratanehi pūrayiṃsu. So puna attano ābhatapaṇṇākāreneva kira mahājanam paṭijagganto gamissatī”ti. “Kiṃ pana, bhante, etassa tumhākam santikam āgacchantassevāyam sakkāro uppajjati, udāhu aññattha gacchantassāpi uppajjati”ti? “Ānanda, mama santikam āgacchantassāpi aññattha gacchantassāpi etassa uppajjateva. Ayañhi upāsako saddho pasanno sampannasīlo, evarūpo puggalo yaṃ yaṃ padesam bhajati, tattha tatthevassa lābhasakkāro nibbattatī”ti vatvā satthā imam paṭiṇṇakavagge gāthamāha -

“Saddho sīlena sampanno, yaso bhogasamappito;
Yaṃ yaṃ padesam bhajati, tattha tattheva pūjito”ti.

Attho panassā tattheva āvibhavissati.

Evam vutte ānandatthero cittassa pubbakammaṃ pucchi. Athassa satthā ācikkhanto āha -

Ānanda, ayam padumuttarassa bhagavato pādamūle katābhinihāro kappasatasahassam devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle migaluddakakule nibbatto vuddhimanvāya ekadivasam deve vassante migānam māraṇattāya sattim ādāya araññaṃ gantvā mige olokento ekasmiṃ akaṭapabbhāre sasīsam pārupitvā ekam bhikkhum nisinnam disvā “eko, ayyo, samaṇadhammam karonto nisinnā bhavissati, bhattamassa āharissāmī”ti vegena geham gantvā ekasmiṃ uddhane hiyyo, ābhatamaṃsam, ekasmiṃ bhattam pacāpetvā aññe piṇḍapātacārike bhikkhū disvā tesampi patte ādāya paññattāsane nisīdāpetvā bhikkham sampādetvā, “ayye, parivisathā”ti aññam āṇāpetvā tam bhattam puṭake pakkhipitvā ādāya gacchanto antarāmagge nānāpupphāni ocinitvā pattapuṭe katvā therassa nisinnatṭhānam gantvā “mayham, bhante, saṅgaham karoṭhā”ti vatvā pattam ādāya pūretvā therassa hatthe ṭhapetvā tehi pupphehi pūjam katvā “yathā me ayam rasapiṇḍapāto pupphapūjāya saddhiṃ cittam tosesi, evam nibbattanibbattaṭṭhāne paṇṇākārasahassāni ādāya āgantvā mayham cittam tosentu, pañcavaṇṇakusumavassañca vassatū”ti patthanam paṭṭhapesi. So yāvajīvam

kusalaṃ katvā devaloke nibbatti, nibbattaṭṭhāne jaṇṇukamattena odhinā dibbapupphavassaṃ vassī. Idānipissa jātadivase ceva idha ca āgatassa pupphavassavassanañca paṇṇākārābhīhāro ca sattahi ratanehi sakaṭapūraṇaṃca tasseva kammaṃ nissandoti.

Cittagahapativatthu cuddasaṃ.

15. Vanavāsītissasāmaṇeravatthu

75. Añña hi lābhūpanisāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto vanavāsikatissattheraṃ ārabha kathesi. Desanā rājagahe samuṭṭhitā.

Sāriputtattheraṃ kira pitu vaṅgantabrāhmaṇassa sahāyako mahāsenabrāhmaṇo nāma rājagahe vasati. Sāriputtatthero ekadivasaṃ piṇḍāya caranto tasmīṃ anukampāya tassa gehadvāraṃ agamāsi. So pana parikkhīṇavibhavo daliddo. So “mama putto mayhaṃ gehadvāraṃ piṇḍāya carituṃ āgato bhavissati, ahañcamhi duggato, mayhaṃ duggatabhāvaṃ na jānāti mañña, natthi me koci deyyadhammo”ti therassa sammukhā bhavituṃ asakkonto nilīyi. Thero aparampi divasaṃ agamāsi, brāhmaṇo tattheva nilīyi. “Kiñcideva labhitvā dassāmī”ti cintetopi nālabhi. Athekadivasaṃ ekasmiṃ brāhmaṇavācaka thūlasāṭakena saddhiṃ pāyasapātiṃ labhitvā ādāya gehaṃ gantvāva therāṃ anussari, “imaṃ piṇḍapātaṃ mayā therassa dātuṃ vaṭṭatī”ti. Theropi taṃ khaṇaṃ jhānaṃ samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya taṃ brāhmaṇaṃ disvā “brāhmaṇo deyyadhammaṃ labhitvā mama āgamaṃ paccāsīsi, mayā tattha gantuṃ vaṭṭatī”ti saṅghātiṃ pārupitvā pattaṃ ādāya tassa gehadvāre ṭhitameva attānaṃ dassesi.

Brāhmaṇo therāṃ disvāva cittaṃ pasīdi. Atha naṃ upasaṅkamitvā vanditvā paṭisanthāraṃ katvā antogehe nisīdāpetvā pāyasapātiṃ gahetvā therassa patte ākiri. Thero upaḍḍhaṃ sampaṭicchitvā hatthena pattaṃ pidahi. Atha naṃ brāhmaṇo āha - “bhante, ekapaṭivīsamattova ayaṃ pāyaso, paralokasaṅgahaṃ me karoṭha, mā idhalokasaṅgahaṃ, niravasesameva dātukāmomhī”ti sabbaṃ ākiri. Thero tattheva paribhuñji. Athassa bhattakiccapariyosāne tampi sātakaṃ datvā vanditvā evamaṃha - “bhante, ahampi tumhehi diṭṭhadhammaṃ pāpuṇeyya”nti. Thero “evaṃ hotu brāhmaṇā”ti tassa anumodanaṃ katvā uṭṭhāyāsanaṃ pakkamanto anupubbena cārikaṃ caranto jetavanaṃ agamāsi. “Duggatakāle dinnadānaṃ pana ativiya tosetī”ti brāhmaṇopi taṃ dānaṃ datvā pasannacitto somanassajāto there adhimattaṃ sinehamakāsi. So there sineheneva kālaṃ katvā sāvattiyaṃ therassūpaṭṭhākakule paṭisandhiṃ gaṇhi. Taṃkhaṇeyeva panassa mātā “kucchiyaṃ me gabbho paṭiṭṭhito”ti ñatvā sāmikassa ārocesi. So tassā gabbhaparihāraṃ adāsi.

Tassā accuṇḥaatisītaatiambilādiparibhogaṃ vajjetvā sukhena gabbhaṃ parihariyamānāya evarūpo dohaḷo uppajji “aho vatāhaṃ sāriputtattherappamukhāni pañca bhikkhusatāni nimantetvā gehe nisīdāpetvā asambhinnakhīrapāyasaṃ datvā sayampi kāsāyavatthāni paridahitvā suvaṇṇasarakāṃ ādāya āsanapariyante nisīditvā ettakānaṃ bhikkhūnaṃ ucchiṭṭhapāyasaṃ paribhuñjeyya”nti. Tassā kira so kāsāyavatthaparidahane dohaḷo kucchiyaṃ puttassa buddhasāsane pabbajjāya pubbanimittaṃ ahosi. Athassā ñātakā “dhammiko no dhītāya dohaḷo”ti sāriputtattheraṃ saṅghattheraṃ katvā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ asambhinnakhīrapāyasaṃ adamsu. Sāpi ekaṃ kāsāvaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā suvaṇṇasarakāṃ gahetvā āsanapariyante nisinnā ucchiṭṭhapāyasaṃ paribhuñji,

dohaḷo paṭippassambhi. Tassā yāva gabbhavuṭṭhānā antarantarā katamaṅgalesupi, dasamāsaccayena puttam vijātāya katamaṅgalesupi sārīputtattherappamukhānaṃ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ appodakamadhupāyasameva adaṃsu. Pubbe kiresa dārakena brāhmaṇakāle dinnapāyasassa nissando.

Jātamaṅgaladivase pana taṃ dārakaṃ pātova nhāpetvā maṇḍetvā sirisayane sataśahassagghanikassa kambalassa upari nipajjāpesuṃ. So tattha nipannakova theram oloketvā “ayaṃ me pubbācariyo, mayā theram nissāya ayaṃ sampatti laddhā, mayā imassa ekaṃ pariccāgaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti sikkhāpadagahaṇatthāya ānīyamāno taṃ kambalaṃ cūḷaṅguliyaṃ veṭhetvā aggahesi. Athassa “aṅguliyaṃ kambalo laggo”ti te taṃ harituṃ ārabhiṃsu. So parodi. Nātakā “apetha, mā dārakaṃ rodāpethā”ti kambaleneva saddhiṃ ānayaṃsu. So theram vandanakāle kambalato aṅguliṃ apakaḍḍhitvā kambalaṃ therassa pādamūle pātesi. Nātakā “daharakumārena ajānitvā kata”nti avatvā “puttena no dinnam, pariccattameva hotu, bhante”ti vatvā, “bhante, sataśahassagghanikena kambalena pūjākārakassa tumhākaṃ dāsassa sikkhāpadāni dethā”ti āhaṃsu. “Ko nāmo ayaṃ dārako”ti? “Bhante, ayyena samānanāmako, tisso nāmesa bhavissati”ti. Thero kira gihikāle upatissamāṇavo nāma ahosi. Mātāpissa cintesi - “na mayā puttassa ajjhāsayo bhinditabbo”ti. Evaṃ dārakassa nāmakaraṇamaṅgalaṃ katvā puna tassa āhāraparibhogamaṅgalepi puna tassa kaṇṇavijjhanamaṅgalepi dussagahaṇamaṅgalepi cūḷakappanamaṅgalepi sārīputtattherappamukhānaṃ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ appodakamadhupāyasameva adaṃsu.

Dārako vuddhimanvāya sattavassikakāle mātaraṃ āha - “amma, therassa santike pabbajissāmī”ti. “Sādhu, tāta, pubbevāhaṃ ‘na mayā puttassa ajjhāsayo bhinditabbo’ti manam akāsim, pabbaja, puttā”ti theram nimantāpetvā tassa āgatassa bhikkhaṇca datvā, “bhante, tumhākaṃ dāso ‘pabbajissāmī’ti vadati, imaṃ ādāya sāyaṃ vihāraṃ āgamissāmā”ti theram uyyojetvā sāyanhasamaye mahantena sakkārasammānena puttam ādāya vihāraṃ gantvā therassa niyyādesi. Thero tena saddhiṃ kathesi - “tissa, pabbajjā nāma dukkarā, uṇhena atthe sati sītaṃ labhati, sītena atthe sati uṇhaṃ labhati, pabbajitā kicchena jīvanti, tvaṇca sukhedhito”ti. “Bhante, ahaṃ tumhehi vuttaniyāmeneva sabbaṃ kātuṃ sakkhissāmī”ti. Thero “sādhū”ti vatvā tassa paṭikūlamanasikāravasena tacapañcakakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā taṃ pabbājesi. Sakalampi hi dvattiṃsākāraṃ kathetuṃ vaṭṭatiyeva. Sabbaṃ kathetuṃ asakkontena pana tacapañcakakammaṭṭhānaṃ kathetabbameva. Idañhi kammaṭṭhānaṃ sabbabuddhānaṃ avijahitameva. Kesādīsū ekekakoṭṭhāsesu arahattaṃ pattānaṃ bhikkhūnampi bhikkhunīnampi upāsakānampi upāsikānampi paricchedo natthi. Abyattā bhikkhū pana pabbajentā arahattassūpanissayaṃ nāsenti. Tasmā thero kammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājetvā dasasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi.

Mātāpitaro puttassa pabbajitasakkāraṃ karontā sattāhaṃ vihāreyeva buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa appodakamadhupāyasameva adaṃsu. Bhikkhūpi “nibaddhaṃ appodakamadhupāyasaṃ paribhuñjituṃ na sakkomā”ti ujjhāyimaṃsu. Tassapi mātāpitaro sattame divase sāyaṃ gehaṃ agamaṃsu. Sāmaṇero aṭṭhame divase bhikkhūhi saddhiṃ piṇḍāya pāvisi. Sāvattvivāsino “sāmaṇero kira ajja piṇḍāya pavissati, sakkāramassa karissāmā”ti pañcahi sātakaṣatehi cumbaṭakāni katvā pañca piṇḍapāṭasatāni sajjetvā ādāya paṭipathe ṭhatvā adaṃsu, punadivase vihārassa upavanaṃ āgantvā adaṃsu. Evaṃ sāmaṇero dvīheva divasehi

sāṭakasahasseehi saddhiṃ piṇḍapāṭasahassaṃ labhitvā bhikkhusaṅghassa dāpesi.
Brāhmaṇakāle dinnathūlasāṭakassa kiresa nissando. Athassa bhikkhū
“piṇḍapāṭadāyakatisso”ti nāmaṃ kariṃsu.

Punekadivasam sāmaṇero sītakāle vihāracārikaṃ caranto bhikkhū tattha tattha
aggisālādīsū visibbente disvā āha - “kiṃ, bhante, visibbentā nisinnāthā”ti? “Sītaṃ
no pīleti sāmaṇero”ti. “Bhante, sītakāle nāma kambalaṃ pārupitum vaṭṭati. So hi
sītaṃ paṭibāhitum samattho”ti. Sāmaṇera “tvaṃ mahāpuñño kambalaṃ labheyyāsi,
amhākaṃ kuto kambalo”ti. “Tena hi, bhante, kambalatthikā mayā saddhiṃ
āgacchantū”ti sakalavihāre ārocāpesi. Atha bhikkhū “sāmaṇerena saddhiṃ gantvā
kambalaṃ āharissāmā”ti sattavassikasāmaṇeraṃ nissāya sahasamattā bhikkhū
nikkhamiṃsu. So “ettakānaṃ bhikkhūnaṃ kuto kambalaṃ labhissāmī”ti cittampi
anuppādetvā te ādāya nagarābhimukho pāyāsi. Sudinnassa hi dānassa evarūpo
ānubhāvo hoti. So bahinagareyeva gharapaṭipāṭiyā caranto pañca kambalasatāni
labhitvā antonagaraṃ pāvisi. Manussā ito cito ca kambale āharanti.

Eko pana puriso āpaṇadvārena āgacchanto pañca kambalasatāni pasāretvā nisinnaṃ
ekaṃ āpaṇikaṃ disvā āha - “ambho, eko sāmaṇero kambale saṃharanto āgacchatī,
tava kambale paṭicchādehī”ti? “Kiṃ pana so dinnake gaṇhāti, udāhu adinnake”ti?
“Dinnake gaṇhātī”ti. “Evaṃ sante sace icchāmi, dassāmi, no ce, na dassāmi, gaccha
tva”nti uyyojesi. Maccharino hi andhabālā evarūpesu dānaṃ dadamānesu
maccharāyitvā asadisadānaṃ disvā maccharāyanto kāḷo viya niraye nibbattanti.
Āpaṇiko cintesi - “ayaṃ puriso attano dhammatāya āgacchamāno ‘tava kambale
paṭicchādehī’ti maṃ āha. ‘Sacepi so dinnakaṃ gaṇhāti, ahaṃ pana ‘mama santakaṃ
sace icchāmi, dassāmi, no ce, na dassāmi’ti avacaṃ, diṭṭhakaṃ pana adentassa lajjā
upapajjati, attano santakaṃ paṭicchādentassa doso natthi, imesu pañcakambalasatesu
dve kambalāni satahasasagghanikāni, imāneva paṭicchādetum vaṭṭatī”ti. Dvepi
kambale dasāya dasaṃ sambandhitvā tesam antare pakkhipitvā paṭicchādesi.
Sāmaṇeropi bhikkhusahassena saddhiṃ taṃ padesaṃ pāpuṇi. Āpaṇikassa
sāmaṇeraṃ disvāva puttasiṃho uppajji, sakalasaṃsāraṃ sinehena paripuṇṇaṃ ahosi.
So cintesi - “tiṭṭhatu kambalāni, imaṃ disvā hadayaṃ sampi dātuṃ yutta”nti. Te
dvepi kambale nīharitvā sāmaṇerassa pādamūle ṭhapetvā vanditvā, “bhante, tayā
diṭṭhadhammassa bhāgī assa”nti avaca. Sopissa “evaṃ hotū”ti anumodanaṃ akāsi.

Sāmaṇero antonagarepi pañca kambalasatāni labhi. Evaṃ ekadivasamyeva
kambalasahasam labhitvā bhikkhusahassassa adāsi. Athassa
kambaladāyakatisattheroti nāmaṃ kariṃsu. Evaṃ nāmakaraṇadivase dinnakambalo
sattavassikakāle kambalasahasabhāvaṃ pāpuṇi. Buddhasāsanañhi ṭhapetvā
natthaññaṃ taṃ ṭhānaṃ, yattha appaṃ dinnam bahuṃ hoti, bahuṃ dinnam
bahutaraṃ. Tenāha bhagavā -

“Tathārūpayaṃ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho, yathārūpe bhikkhusaṅghe appaṃ
dinnam bahuṃ hoti, bahuṃ dinnam bahutara”nti -

Evaṃ sāmaṇero ekakambalassa nissandena sattavassikova kambalasahasam labhi.
Tassa jetavane viharantassa abhikkhaṇaṃ ñātidāyakā santikaṃ āgantvā
kathāsallāpaṃ karonti. So cintesi - “mayā idha vasantena ñātidāyakesu āgantvā
kathentesu akathetumpi na sakkā, etehi saddhiṃ kathāpapañcena attano patiṭṭhaṃ
kātuṃ na sakkā, yaṃ nūnāhaṃ satthu santike kammaṭṭhānaṃ uggaṇhitvā araṇṇaṃ
paviseyya”nti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ

kathāpetvā upajjhāyaṃ vanditvā pattacīvaramādāya vihārā nikkhamitvā “sace āsannaṭṭhāne vasissāmi, ñātakā maṃ pakkosissantī”ti vīsati yojanasataṃ maggaṃ agamāsi. Athekena gāmadvārena gacchanto ekaṃ mahallakapurisaṃ disvā pucchi - “kiṃ nu kho, mahāupāsaka, imasmiṃ padese vasantānaṃ āraññakavihāro atthī”ti? “Atthi, bhante”ti. “Tena hi me maggaṃ ācikkhāhī”ti. Mahallakaupāsakassa pana taṃ disvāva puttasineho udapādi. Athassa tattheva ṭhito anācikkhitvā “ehi, bhante, ācikkhissāmi te”ti gahetvā agamāsi. Sāmaṇero tena saddhiṃ gacchanto antarāmagge nānāpupphaphalapaṭimaṇḍite rukkhapabbatapadese disvā “ayaṃ, upāsaka, kiṃ padeso nāma, ayaṃ upāsaka kiṃ padeso nāmā”ti pucchi. Sopissa tesāṃ nāmāni ācikkhanto āraññakavihāraṃ patvā “idaṃ, bhante, phāsukaṭṭhānaṃ, idheva vasāhī”ti vatvā, “bhante, ko nāmo tva”nti nāmaṃ pucchitvā “ahaṃ vanavāsītisso nāma upāsakā”ti vutte, “sve amhākaṃ gāme bhikkhāya carituṃ vaṭṭatī”ti vatvā nivattitvā antogāmameva gato. “Vanavāsītisso nāma vihāraṃ āgato, tassa yāgubhattādīni paṭiyādethā”ti manussānaṃ ārocesi.

Sāmaṇero paṭhamameva tisso nāma hutvā tato piṇḍapātadāyakatisso kambaladāyakatisso vanavāsītissoti tīṇi nāmāni labhitvā sattavassabbhantare cattāri nāmāni labhi. So punadivase pātova taṃ gāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Manussā bhikkhaṃ datvā vandimsu. Sāmaṇero “sukhitā hotha, dukkhā muccathā”ti āha. Ekamanussopi tassa bhikkhaṃ datvā puna gehaṃ gantuṃ nāsakkhi, sabbeva oloketā aṭṭhaṃsu. Sopi attano yāpanamattameva gaṇhi. Sakalagāmaṃvāsino tassa pādamūle urena nipajjitvā, “bhante, tumhesu imaṃ temāsaṃ idha vasantesu mayaṃ tīṇi saraṇāni gahetvā pañcasu sīlesu patitṭhāya māsassa aṭṭha uposathakammāni upavasissāma, idha vasanattāya no paṭiññaṃ dethā”ti. So upakāraṃ sallakkhetvā tesāṃ paṭiññaṃ datvā nibaddhaṃ tattheva piṇḍapātacāraṃ cari. Vanditavanditakkhaṇe ca “sukhitā hotha, dukkhā muccathā”ti padadvayameva kathetvā pakkāmi. So tatthevapaṭhamamāsañca dutiyamāsañca vītināmetvā tatiyamāse gacchante saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi.

Athassa pavāretvā vuṭṭhavassakāle upajjhāyo satthāraṃ upasaṅkamtvā vanditvā āha - “ahaṃ, bhante, tissasāmaṇerassa santikaṃ gacchāmi”ti. “Gaccha, sārīputtā”ti. So attano parivāre pañcasate bhikkhū ādāya pakkanto, “āvuso moggallāna, ahaṃ tissasāmaṇerassa santikaṃ gacchāmi”ti āha. Mahāmoggallānatthero “ahampi, āvuso, gacchāmi”ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nikkhami. Etenupāyena mahākassapatthero anuruddhatthero upālittthero puṇṇattheroti sabbe mahāsāvaka pañcahi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nikkhamimsu. Sabbepi mahāsāvakaṇaṃ parivārā cattālīsa bhikkhusahassāni ahesuṃ. Te vīsatiyojanasataṃ maggaṃ gantvā gocaragāmaṃ sampattā. Sāmaṇerassa nibaddhūpaṭṭhāko upāsako dvāreyeva disvā paccuggantvā vandi.

Atha naṃ sārīputtatthero pucchi - “atthi nu kho, upāsaka, imasmiṃ padese āraññakavihāro”ti? “Atthi, bhante”ti. “Sabhikkhuko, abhikkhuko”ti? “Sabhikkhuko, bhante”ti. “Ko nāmo tattha vasatī”ti? “Vanavāsītisso, bhante”ti. “Tena hi maggaṃ no ācikkhā”ti. “Ke tumhe, bhante”ti? “Mayaṃ sāmaṇerassa santikaṃ āgatā”ti. Upāsako oloketvā dhammasenāpatiṃ ādiṃ katvā sabbepi mahāsāvake sañjānitvā nīrantaraṃ pītiyā phuṭṭhasarīro hutvā “tiṭṭhatha tāva, bhante”ti vegena gāmaṃ pavisitvā “ete, ayyā, sārīputtattheraṃ ādiṃ katvā asīti mahāsāvaka attano attano parivārehi saddhiṃ sāmaṇerassa santikaṃ āgatā, mañcapīṭhapaccattharaṇadīpatelādīni gahetvā vegena nikkhamathā”ti ugghosesi.

Manussā “tāvadeva mañcādīni gahetvā therānaṃ padānupadikā hutvā therehi saddhiṃyeva vihāraṃ pavisiṃsu. Sāmaṇero bhikkhusaṅghaṃ sañjānitvā katipayānaṃ mahātherānaṃ pattacīvarāni paṭiggahetvā vattamakāsi. Tassa therānaṃ vasanaṭṭhānaṃ saṃvidahantassa pattacīvaraṃ paṭisāmentasseva andhakāro jātā”ti. Sāriputtatthero upāsake āha - “gacchatha, upāsakā, tumhākaṃ andhakāro jāto”ti. “Bhante, ajja dhammassavanadivaso, na mayaṃ gamissāma, dhammaṃ suṇissāma, ito pubbe dhammassavanampi natthī”ti. “Tena hi, sāmaṇera, dīpaṃ jāletvā dhammassavanassa kālaṃ ghosehī”ti. So tathā akāsi. Atha naṃ thero āha - “tissa tava upaṭṭhākā ‘dhammaṃ sotukāmāmhā’ti vadanti, kathehi tesam dhamma”nti. Upāsakā ekappahāreneva uṭṭhāya, “bhante, amhākaṃ ayyo ‘sukhitā hotha, dukkhā muccathā’ti imāni dve padāni ṭhapetvā aññaṃ dhammakathaṃ na jānāti, amhākaṃ aññaṃ dhammakathikaṃ dethā”ti vadiṃsu. “Sāmaṇero pana arahattaṃ patvāpi neva tesam dhammakathaṃ kathesi”ti.

Tadā pana naṃ upajjhāyo, “sāmaṇera, kathaṃ pana sukhitā honti, ‘kathaṃ pana dukkhā muccanti’ti imesaṃ no dvinnaṃ padānaṃ atthaṃ kathehī”ti āha. So “sādhu, bhante”ti cittabījaniṃ gahetvā dhammāsanaṃ āruyha pañcahi nikāyehi atthañca kāraṇaṇca ākaḍḍhitvā ghanavassaṃ vassanto cātuddīpakamahāmegho viya khandhadhātuāyatanabodhipakkhiyadhamme vibhajanto arahattakūṭena dhammakathaṃ kathetvā, “bhante, evaṃ arahattappattassa sukhaṃ hoti, arahattaṃ pattoyeva dukkhā muccati, sesajanā jātidukkhādīhi ceva nirayadukkhādīhi ca na parimuccanti”ti āha. “Sādhu, sāmaṇera, sukathito te paṭibhāṇo, idāni sarabhaññaṃ bhaṇāhi”ti. So sarabhaññaṃpi bhaṇi. Aruṇe uggacchante sāmaṇerassa upaṭṭhākamanussā dve bhāgā ahesuṃ. Ekacce “na vata no ito pubbe evarūpo kakkhaḷo diṭṭhapubbo. Kathaṇhi nāma evarūpaṃ dhammakathaṃ jānanto ettakaṃ kālaṃ mātāpituṭṭhāne ṭhatvā upaṭṭhahantānaṃ manussānaṃ ekampi dhammapadaṃ na kathesi”ti kujjhiṃsu. Ekacce “lābhā vata no, ye mayaṃ evarūpaṃ bhadantaṃ guṇaṃ vā agūṇaṃ vā ajānantāpi upaṭṭhahimha, idāni ca panassa santike dhammaṃ sotuṃ labhimhā”ti tussiṃsu.

Sammāsambuddhopi taṃ divasaṃ paccūsasamaye lokaṃ volokento vanavāsītissassa upaṭṭhāke attano ñaṇajālassa anto pavitṭhe disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti āvajjento imamattaṃ upadhāresi “vanavāsītissasāmaṇerassa upaṭṭhākā ekacce tuṭṭhā, ekacce kuddhā, mayhaṃ puttassa pana sāmaṇerassa kuddhā nirayabhāgino bhavissanti, gantabbameva tattha mayā, mayi gate sabbepi te sāmaṇere mettacittaṃ katvā dukkhā muccissanti”ti. Tepi manussā bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā gāmaṃ gantvā maṇḍapaṃ kāretvā yāgubhattādīni sampādetvā āsanāni paññāpetvā saṅghassa āgamanamaggaṃ olokontā nisīdiṃsu. Bhikkhūpi sarīrapaṭijagganaṃ katvā bhikkhācāraṇelāya gāmaṃ piṇḍāya pavisantā sāmaṇeraṃ pucchiṃsu - “kiṃ, tissa, tvaṃ amhehi saddhiṃ gamissasi, udāhu pacchā”ti? “Mama gamanavelāyameva gamissāmi, gacchatha tumhe, bhante”ti. Bhikkhū pattacīvaramādāya pavisiṃsu.

Satthā jetavanasmimīyeva cīvaraṃ pārupitvā pattamādāya ekacittakkhaṇeneva gantvā bhikkhūnaṃ purato ṭhitameva attānaṃ dassesi. “Sammāsambuddho āgato”ti sakalagāmo saṅkhubhittvā ekakolāhalo ahosi. Manussā udaggacittā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā yāguṃ datvā khajjakaṃ adaṃsu. Sāmaṇero bhatte anitṭhiteyeva antogāmaṃ pāvisi. Gāmaṇāsino nīharitvā tassa sakkaccaṃ bhikkhaṃ adaṃsu. So yāpanamattaṃ gahetvā satthu santikaṃ gantvā

pattam upanāmesi. Satthā “āhara, tissā”ti hattham pasāretvā pattam gahetvā “passa, sārīputta, tava sāmaṇerassa patta”nti therassa dassesi. Thero satthu hatthato pattam gahetvā sāmaṇerassa datvā “gaccha, attano pattaṭṭhāne nisīditvā bhattakiccaṃ karohī”ti āha.

Gāmaṇāsino buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā satthāraṃ vanditvā anumodanaṃ yāciṃsu. Satthā anumodanaṃ karonto evamāha - “lābhā vata vo upāsakā, ye tumhe attano kulūpakaṃ sāmaṇeraṃ nissāya sārīputtaṃ moggallānaṃ kassapaṃ anuruddhanti asītimahāsāvake dassanāya labhatha, ahampi tumhākaṃ kulūpakameva nissāya āgato, buddhadassanampi vo imaṃ nissāyeva laddhaṃ, lābhā vo, suladdhaṃ vo”ti. Manussā cintayiṃsu - “aho amhākaṃ lābhā, buddhānañceva bhikkhusaṅghassa ca ārāghanasamatthaṃ amhākaṃ ayyaṃ dassanāya labhāma, deyyadhammañcassa dātuṃ labhāmā”ti sāmaṇerassa kuddhā manussā tussiṃsu. Tuṭṭhā manussā bhiyyosomattāya pasīdiṃsu. Anumodanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu. Satthā utṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Manussā satthāraṃ anugantvā vanditvā nivattiṃsu. Satthā sāmaṇerena saddhiṃ samadhurena gacchanto, “sāmaṇera, ayaṃ padeso konāmo, ayaṃ padeso konāmo”ti pubbe tassa upāsakena dassitapadese pucchanto agamāsi. Sāmaṇeropi, “bhante, ayaṃ itthannāmo, ayaṃ itthannāmo”ti ācikkhamānova agamāsi. Satthā tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā pabbatamatthakaṃ abhiruhi. Tattha ṭhitānaṃ pana mahāsamuddo paññāyati. Satthā sāmaṇeraṃ pucchi - “tissa, pabbatamatthake ṭhito ito cito ca oloketvā kiṃ passasī”ti? “Mahāsamuddaṃ, bhante”ti. “Mahāsamuddaṃ disvā kiṃ cintesi”ti? “Mama dukkhitakāle rodantassa catūhi mahāsamuddehi atirekatarena assunā bhavitabbanti idaṃ, bhante, cintesi”nti. “Sādhu sādhu, tissa, evametaṃ. Ekekassa hi sattassa dukkhitakāle paggharitaassūni catūhi mahāsamuddehi atirekatarānevā”ti. Idañca pana vatvā imaṃ gāthamāha -

“Catūsu samuddesu jalaṃ parittakaṃ,
Tato bahuṃ assujalaṃ anappakaṃ;
Dukkheṇa phuṭṭhassa narassa socanā,
Kiṃkāraṇā samma tuvaṃ pamajjasī”ti.

Atha naṃ puna pucchi - “tissa, kahaṃ vasasī”ti? “Imasmiṃ pabbhāre, bhante”ti. “Tattha pana vasanto kiṃ cintesi”ti? “Mayā marantena imasmiṃ ṭhāne katassa sarīranikkhepassa paricchedo ‘natthī’ti cintesiṃ, bhante”ti. “Sādhu sādhu, tissa, evametaṃ. Imesañhi sattānaṃ pathaviyaṃ nipajjitvā amataṭṭhānaṃ nāma natthī”ti vatvā -

“Upasāḷakanāmāni, sahaṣṣāni catuddasa;
Asmiṃ padese daḍḍhāni, natthi loke anāmataṃ.

“Yamhi saccañca dhammo ca, ahiṃsā saṃyamo damo;
Etaṃ ariyā sevanti, etaṃ loke anāmata”nti. -

Imaṃ dukanipāte upasāḷakajātakaṃ kathesi. Iti pathaviyaṃ sarīranikkhepaṃ katvā marantesu sattesu amatapubbapadese marantā nāma natthi, ānandattherasadisā pana amatapubbapadese parinibbāyanti.

Ānandatthero kira vīsavassasatikakāle āyusaṅkhāraṃ olovento parikkhīṇabhāvaṃ
 ñatvā “ito sattame divase parinibbāyissāmi”ti ārocesi. Taṃ pavattiṃ sutvā
 rohiṇīnadiyā ubhayatīravāsikesu manussesu orimatīravāsikā “mayāṃ therassa
 bahūpakārā, amhākaṃ santike parinibbāyissatī”ti vadiṃsu. Paratīravāsikāpi “mayāṃ
 therassa bahūpakārā, amhākaṃ santike parinibbāyissatī”ti vadiṃsu. Thero tesāṃ
 vacanaṃ sutvā “ubhayatīravāsino mayhaṃ upakārā, ime nāma anupakārāti na sakkā
 vattum, sacāhaṃ orimatīre parinibbāyissāmi, paratīravāsino dhātugahaṇatthaṃ tehi
 saddhiṃ kalahaṃ karissanti. Sace paratīre parinibbāyissāmi, orimatīravāsino pi tathā
 karissanti, kalaho uppajjamānopi maṃ nissāyeva uppajjissati, vūpasamamānopi maṃ
 nissāyeva vūpasamissatī”ti cintetvā “orimatīravāsino pi mayhaṃ upakārā,
 paratīravāsino pi mayhaṃ upakārā, anupakārāpi nāma natthi, orimatīravāsino
 orimatīreyaṃ sannipatantu, paratīravāsino pi paratīreyaṃ”ti āha. Tato sattame
 divase majjhenadiyā sattatālappamāṇe ākāse pallaṅkena nisīditvā mahājanassa
 dhammaṃ kathetvā “mama sarīraṃ majjhe bhijjivā eko bhāgo orimatīre patatu, eko
 bhāgo paratīre”ti adhiṭṭhāya yathānisinnova tejodhātum samāpajji, jālā utṭhahimṃsu.
 Sarīraṃ majjhe bhijjivā eko bhāgo orimatīre pati, eko bhāgo paratīre. Tato mahājano
 paridevi, pathaviundriyanasaddo viya ārodanasaddo ahosi. Satthu parinibbāne
 ārodanasaddatopi kāruṇṇātaro ahosi. Manussā cattāro māse rodantā paridevantā
 “satthu pattacīvaraggāhake tiṭṭhante satthu ṭhitakālo viya no ahosi, idāni no satthā
 parinibbuto”ti vippalapantā viravantā vicariṃsūti.

Puna satthā sāmaṇeraṃ pucchi - “tissa, imasmim vanasaṇḍe dīpiādīnaṃ saddena
 bhāyasi, na bhāyasī”ti? “Na bhāyāmi bhagavā, apica kho pana me etesaṃ saddaṃ
 sutvā vanarati nāma uppajjatī”ti vatvā satṭhimattāhi gāthāhi vanavaṇṇanaṃ nāma
 kathesi. Atha naṃ satthā “tissā”ti āmantesi. “Kiṃ, bhante”ti? “Mayaṃ gacchāma,
 tvaṃ gamissasi, nivattissasi”ti. “Mayhaṃ upajjhāye maṃ ādāya gacchante
 gamissāmi, nivattente nivattissāmi, bhante”ti. Satthā bhikkhusaṅghena saddhiṃ
 pakkāmi. Sāmaṇerassa pana nivattitumeva ajjhāsayo, thero taṃ ñatvā “tissa, sace
 nivattitukāmo, nivattā”ti āha. So satthāraṇa bhikkhusaṅghaṇa vanditvā nivatti.
 Satthā jetavanameva agamāsi.

Bhikkhūnaṃ dhammasabhāyaṃ kathā udapādi - “aho vata vanavāsītissasāmaṇero
 dukkaraṃ karoti, paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāyassa ñātakā sattasu maṅgalesu
 pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ appodakamadhupāyasameva adaṃsu, pabbajitakāle
 antovihāre buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa satta divasāni
 appodakamadhupāyasameva adaṃsu. Pabbajitvā atṭhame divase antogāmaṃ
 pavisanto dvīheva divasehi sāṭakasahassena saddhiṃ piṇḍapātasahassaṃ labhi,
 punekadivasaṃ kambalasahassaṃ labhi. Itissa idha vasanakāle mahālābhasakkāro
 uppajji, idāni evarūpaṃ lābhasakkāraṃ chaḍḍetvā araṇṇaṃ pavisitvā missakāhārena
 yāpeti, dukkarakārako vata tissasāmaṇero”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha,
 bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “āma,
 bhikkhave, lābhūpanisā nāmesā aññā, nibbānagāminī paṭipadā aññā. ‘Evaṃ lābhaṃ
 labhissāmi’ti hi āraṇṇikādidhutaṅgasamādānavasena lābhūpanisaṃ rakkhantassa
 bhikkhuno cattāro apāyā vivaṭadvārā eva tiṭṭhanti, nibbānagāminiyā pana paṭipadāya
 uppannaṃ lābhasakkāraṃ pahāya araṇṇaṃ pavisitvā ghaṭento vāyamanto
 arahattaṃ gaṇhātī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha -

75. “Aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminī;
 Evameva abhiññāya, bhikkhu buddhassa sāvako;

Sakkāraṃ nābhinandeyya, vivekamanubrūhaye’’ti.

Tattha aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminīti lābhūpanisā nāmesā aññā eva, aññā nibbānagāminī paṭipadā. Lābhuppādakena hi bhikkhunā thokaṃ akusalakammaṃ kātuṃ vaṭṭati, kāyavaṅkādīni kātābbāni honti. Yasmiṃhi kāle kāyavaṅkādisu kiñci karoti, tadā lābho uppajjati. Pāyasapātiyañhi vaṅkaṃ akatvā ujukameva hatthaṃ otāretvā ukkhipantassa hattho makkhitamattakova hoti, vaṅkaṃ katvā otāretvā ukkhipantassa pana pāyasapiṇḍaṃ uddharantova nikkhamati, evaṃ kāyavaṅkādīni karaṇakāleyeva lābho uppajjati. Ayaṃ adhammikā lābhūpanissā nāma. Upadhisampadā cīvaradhāraṇaṃ bāhusaccaṃ parivāro araṇṇavāsoti evarūpehi pana kāraṇehi uppanno lābho dhammiko nāma hoti. Nibbānagāminiṃ paṭipadaṃ pūrentena pana bhikkhunā kāyavaṅkādīni pahātabbāni. Anandheneva andhena viya, amūgeneva mūgena viya, abadhireneva badhirena viya bhavituṃ vaṭṭati. Asaṭhena amāyena bhavituṃ vaṭṭati. Evametanti etaṃ lābhuppādanaṃ paṭipadañca nibbānagāminiṃ paṭipadañca evaṃ ñatvā sabbesaṃ saṅkhatāsaṅkhatadhammānaṃ bujjhanaṭṭhena buddhassa savanante jātāṭṭhena ovādānusāsaniṃ vā savanaṭṭhena sāvako bhikkhu adhammikaṃ catupaccayasakkāraṃ nābhinandeyya, na ceva dhammikaṃ paṭikkoseyya, kāyavivekādikaṃ vivekaṃ anubrūhaye. Tattha kāyavivekoti kāyassa ekībhāvo. Cittavivekoti aṭṭha samāpattiyo. Upadhivivekoti nibbānaṃ. Tesu kāyaviveko gaṇasaṅgaṇikaṃ vinodeti, cittaviveko kilesasaṅgaṇikaṃ vinodeti, upadhiviveko saṅkhārasaṅgaṇikaṃ vinodeti. Kāyaviveko cittavivekassa paccayo hoti, cittaviveko upadhivivekassa paccayo hoti. Vuttampihetaṃ -

“Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekkhammābhīratānaṃ, cittaviveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānappattānaṃ, upadhiviveko ca nirupadhīnaṃ puggalānaṃ visaṅkhāragatāna’’nti. -

Imaṃ tividhampi vivekaṃ brūheyya vaḍḍheyya, upasampajja vihareyyāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.

Vanavāsītissasāmaṇeravatthu pannarasamaṃ.

Bālavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcama vaggo.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους. 5. Το κεφάλαιο για τον ανόητο έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org